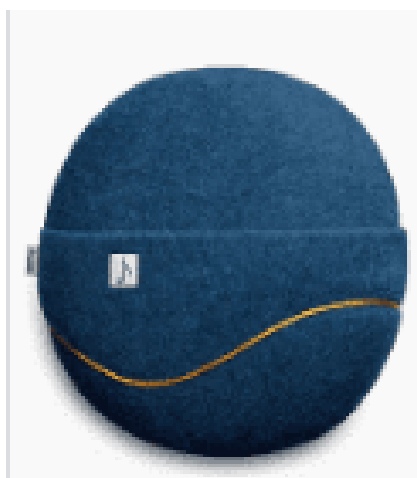

Hvordan underviser man i demens praksisnært?
Hvordan skaber vi livskvalitet så demente bliver de lykkeligste de mennesker?

Master KREA
Gerda Breum Andersen
Vejleder: Tatiana Chemi

Aalborg Universitet
Studienummer: 20210185
Antal tegn: 112.848

Indhold

Abstract	3
Problemfeltbeskrivelse	5
Problemformulering	7
PBL	7
LUP	8
Praksisnærhed	8
Velfærdsteknologi - teknologi	9
Demens	11
Reminiscens	12
Videnskabsteoretiske overvejelser	12
Teori	15
John Dewey	15
Kjeld Fredens	17
Sanser	20
Tom Kitwood	21
Etiske overvejelser i forhold til forløbet	21
Observationer	22
Interview	23
Interview spørgsmål til eleverne	25
Gruppeinterview med eleverne	26
Empiri	26
Interview; uddrag fra underviserne	26
Observationer	33
Silkeborg undervisningsforløb	33
Demenssimulatoren	35
Århus læringsforløb:	37
Delkonklusion:	41
Uddrag fra interview med elever Silkeborg	42
Uddrag af interview med elever i Århus	46
Konklusion	50
Refleksion	53

Abstract

This paper presents a method to combine technology- and senses based education to increase the students skills for learning and reflective ability. The subject the students' are to be taught is dementia, as the students will meet citizens with this disease during their internships. The students are social care students located on two different locations of the Social Care School SOSU Østjylland. This school provides teaching focusing on both person-centered care and quality of life improving ways to help citizens with dementia. The students will learn to consider the individual and not only the disease, using the hermeneutic way of working with people.

Theory:

By using the theorists John Dewey and Kjeld Fredens it will be investigated if the increased awareness about using senses and technology does improve the students learning skills. The aim of the paper is to provide students with the tools to care for the whole person with professional empathy through a holistic human view and also providing them with a professional language and behavior to support this.

Methods:

Interviews were conducted with the teachers prior to the educational process, and group interviews with the students were conducted afterwards. It will be investigated whether this learning process have taught the students about dementia whilst giving room for reflection. By observing the two learning processes it has been documented if they include the elements there are being investigated and documented how the students react to these elements.

Conclusion:

This paper has shown that it is possible by using combined technology- and senses based education to increase the students learning experience through close to practice education. The student showed through their presentations and in their interviews that they now have skills to deal with a complicated subject as dementia is. They now have knowledge of the signs of dementia, sense stimulation activities, reminiscence and person-centered care and are able to show professional empathy and care to citizens with dementia and their relatives. The student's level of reflection was increased during their presentations at the end of the project.

Perspectivation:

as well as hopefully passing on their great experiences of intriguing teaching and education, that they can expect when studying to become care workers.

Keywords: dementia, education, senses, technology, social care students, dementia simulator

Problemfeltbeskrivelse

Sundhedssektoren mangler ansatte og elever og Danmark kommer til at mangle et sted imellem 16.000 (Baes-Jørgensen, 2022) og 42.000 SOSU'er (Hollmann, 2011) alt efter om det er arbejdsgiverne eller fagforeningen man søger viden hos (Bonven, 2021). Dårlig omtale, lav løn og ringe arbejdsforhold er nogen af de faktorer der gør at disse uddannelser bliver valgt fra når der skal vælges fremtidig beskæftigelse eller omskoling (Seliger, 2022), (Heidi Hesselberg Lauritzen, 2022).

Denne udvikling er desværre ikke ny, det har været skiftende regeringers mål igennem de sidste 18 år at få 25% af de uddannelsessøgende til at vælge erhvervsuddannelserne (Klare mål 1. Flere skal vælge en erhvervsuddannelse, 2022), (Sådan vil regeringen styrke erhvervsuddannelserne, 2018), (Thomsen, 2013), (Rasmussen, 2005).

Kunne man igennem spændende undervisning ændre denne historie om erhvervsuddannelserne og vise at fagligheden er høj på erhvervsskolerne, kunne dette måske være med til at ændre indgangen til valg af uddannelse. Med dette projekt vil jeg gerne vise, at underviserne på erhvervsskolen SOSU Østjylland tænker kreativt og anderledes igennem deres valg af didaktiske greb. De har valgt at kombinere velfærdsteknologi med sanseorienteret undervisning i dette nyudviklede læringsforløb. Kunne jeg med denne opgave sprede nyheden om dette inspirerende undervisningsforløb og være med til at ændre folks syn på erhvervsuddannelserne til at de er en uddannelse med høj faglighed og stort personligt engagement, hvor eleverne er blevet klædt på til en meget alsidig og krævende omsorgskarriere, samt sprede min nye viden om undervisningsforløbet i vores organisation og videre ud på andre erhvervsskoler og folkeskoler, har dette forskningsforløb båret frugt.

På SOSU Østjylland vil vi gerne udfordre eleverne og give dem så meget læring med som muligt (Bekendtgørelse for erhvervsuddannelserne, 2021). Social- og Sundhedsuddannelserne er vekseluddannelser. Det vil sige at eleverne halvdelen af deres tid i uddannelse er i oplæring i de forskellige områder de kan søge ansættelse i når de er færdiguddannede. Det kan være i ældreplejen i hjemmet, på hospitalet eller i psykiatrien, på plejecentre på udviklingshæmmede eller hos private virksomheder. Hver skoleperiode lægger op til det oplæringsområde som de skal stifte bekendtskab med i oplæringsperioden, her får de prøvet deres faglige og teoretiske kompetencer af i praksis. Denne undervisningsform lægger også op til en anden form for undervisning end en ret traditionel form for skoleundervisning, der gør at vi

måske kan udgå at så mange eleverne stopper i uddannelsen (Tea Krogh Sørensen, 2022), (Mona Larsen, 2022).

I dette forløb vil elevgruppen være to klasser der er kommende Social- og sundhedsassistenter. Uddannelsen tager 2 år og 4 måneder og eleverne er i skole 1b som er 11 måneder inde i deres uddannelse (tjek om tidspunkt korrekt). De har været i deres første oplæring på plejecentre og skal klædes på til at have deres anden oplæring i psykiatrien.

Eleverne på Social-og Sundhedsskolerne efterspørger praksisnær undervisning og lægger stor vægt på at de tager denne uddannelse for at komme ud og gøre en forskel ikke for at sidde på skolebænken (Størner, 2014), (Katznelson, 2007)og det er også en vigtig del af vores bekendtgørelse (Bekendtgørelse for erhvervsuddannelserne, 2021) at undervisningen skal være praksisnær.

Vejen frem til at lave praksisnær undervisning der samtidig understøtter at de får den teoretiske del af undervisningen med, kan være udfordrende. Ligesom i alle andre erhvervsfag skal vores elever kunne se meningen med at de skal lære det, der bliver undervist i. De vil vide hvordan de kan omsætte teorien til praksis til fordel for de borgere de kommer ud til (Størner, 2014). Praksisnær undervisning understøttes af teoretikere som John Dewey, der vil at man igennem erfaringer og uddannelse til et fag bliver dannede mennesker der kan forhold sig til kompleksiteten. Han vil at vi skal øge vores elevers styrker og igennem disse øge deres kapaciteter, så de er i stand til at realisere deres holdninger til handlinger (Barnet og læreplanen. John Dewey, 2012). også Kjeld Fredens vil at man arbejder bevidst med at kroppen skal lære før at man kan lære at anvende teorierne korrekt i praksis (Fredens, 2018).

SOSU Østjylland er en erhvervsskole, og en særlig en af slagsen, da SOSU skolernes elever ikke kun er unge direkte fra folkeskolen eller gymnasiet, men fleste voksne elever lige omkring 70 %

SSA: 595 elever, heraf 424 over 25 år i 2022. (Bilag 16)

Dette gør at underviserne kan bruge de faglige kompetencer som eleverne har med sig ind i deres undervisning mere end hvis alle elever havde kort livserfaring.

I dette undervisningsforløb vil underviserne rammesætte et forløb omkring demens for vores Social- og Sundhedsassistentelever som, samtidig med at det er praksisnært også er overraskende, sanseintegrerende og måske mere lærerigt end et almindeligt forløb med teori og praktiske øvelser. Det er hvad dette forskningsprojekt vil efterprøve.

I denne opgave vil brugen af sanser blive sat i spil. Både John Dewey (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009) og Kjeld Fredens (Fredens, 2018) gør os opmærksom på at viden bedre forstås og bliver anvendelig når kroppen og sanserne aktiveres og igennem brug af teknologi vil vi også integrere teorien udviklet af socialpsykolog Tom Kitwood om personcentreret omsorg i undervisningen (Kitwood, 1999). Vi ønsker at vores elever oplever akkommodation, så de bliver rykket ud af deres faste rammer og kan forholde sig til ny læring på en anderledes måde (Pædagogens rolle som relationsskaber og sprogformidler i sprogmiljøet, 2015). Vi håber at de opnår en adaptationsproces hvor igennem de selv opnår og sammen skaber ny viden (Rokstad, 2019). Vi ønsker at de udvikler et fagsprog om emnet og en fælles forståelse for begreberne om demens og deres egen rolle som Social- og Sundhedsassistenter.

I Silkeborg står den eneste demenssimulator der findes i Norden og den har vi fået lov til at benytte i dette projekt til vores elever for at give dem en fornemmelse af hvordan det er at stå i en dement borgeres sko. Borgerperspektivet bliver oplevet på egen krop og kan skabe grund for at kunne sætte oplevelsen i forhold til deres egen praksis i 4D.

Formålet med læringsforløbet er også at give eleverne kompetencer til refleksion over hvilke sygeplejefaglige og socialpsykologiske tilgange der er bedst i forhold til den enkelte borger og give dem sanselige oplevelser der kan være stilladsering (Smidt, 2013) for en mere teoretisk funderet refleksion over egen rolle i forhold til borgerens livskvalitet og behov.

Problemformulering

Hvordan kan underviserne igennem et teknologibaseret og sanseorienteret undervisningsforløb formidle demens praksisnært til social- og sundhedsassistent elever?

PBL

At arbejde med problembaseret læring i forhold til dette forløb vil give mig mulighed for at arbejde med at få en større forståelse af hvad det er undervisernes intentioner med undervisningen og samtidig bibringe mig mere viden om hvad eleverne oplever som god undervisning i forhold til deres læring. Jeg ønsker at opnå en større forståelse for hvad brugen af sanser kombineret med teoretisk viden og brug af teknologi

kan bringe med sig af undren og overraskelser og viden samt refleksioner, (al, PBL - Problembaseret læring og projektarbejde ved de videregående uddannelser, 2020) hos elever så vel som undervisere.

LUP

Underviserne og jeg har i fællesskab udviklet den nye LUP – Lokal Undervisnings Plan og inkorporeret de læringsmål der er opsat fra Undervisningsministeriet i forhold til læringsforløbet om demens (Lokal undervisningsplan for sosuassistent uddannelsen, 2020). Det har givet underviserne mere frie hænder til at tænke anderledes og bruge de velfærdsteknologier og sansestimulerende rum og genstande der er på skolen og kombinere dem med den teori som eleverne skal kunne anvende og bruge i praksis når forløbet er slut.

Praksisnærhed

På skolen arbejder vi med at gøre den teoretiske undervisning, som eleverne får på skolen, brugbar i forhold til deres oplæring og senere job. Underviserne gør ved hjælp af praksisnær undervisning teorien brugbar igennem gruppearbejde, individuelle opgaver, samt undervisning hvor eleverne selv prøver deres teorier af i praksis igennem simulations træning og praktiske øvelser i vores sengestuer og lejligheder. Alt for at gøre undervisningen så praksisnær som muligt, selvom det er skoleundervisning.

Eleverne efterspørger praksisnær undervisning og er meget fokuserede på deres mål, nemlig at blive færdig med uddannelsen og komme ud og få et job hvor de kan gøre en forskel. (Katznelson, 2007), (Størner, 2014) Bilag 12 citat fra elev: ” *Så Jeg synes at det at lære på den her måde. Det er meget mere relevant, men det hjælper os også som mennesker meget mere til at komme ud i praksis end det at tale om praksis*”. Helt i John Deweys ånd, hvor han påpeger at voksne er fokuserede på målet ikke på processen frem mod målet. (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009, s. 42).

Vi vil gerne at vores elever bliver i processen med at lære teori så længe som muligt, da det er i denne udfordrende fase af læringsprocessen, at vi kan få dem til at se et større billede af hvordan teori og praksis hænger sammen og hvor de kan tænke undrende og selvudviklende (Bilag 3). Det er i denne fase læringsloop opstår. Når eleverne igennem adfærd skabt af underviserne danner læring (Argyris, 20, s. 436).

Skolen skriver i vores Fælles Pædagogiske didaktiske Grundlag, at det er muligt igennem undervisningsdidaktikken at få eleverne til at fokusere mere på vejen frem til målet og deres egen

refleksion for igennem denne at nå frem til et mål som er mere reflekterende, modent og dannende. Så eleverne bliver bedre faglige, sociale og kritiske medborgere. Skolens mål er at give eleverne en forståelse af verden og en viden både fagligt og socialt konstrueret, som kan gøre dem til bedre fagprofessionelle. Så de selv kan undre sig og opnå viden til at fortolke deres verden og derigennem skabe nye handle- og tænke muligheder, som socialkonstruktivismen lægger op til og som vi som skole forsøger at efterleve (Bilag 3).

Det 21. århundredes kompetencer bliver på SOSU Østjylland anvendt som en del af den Fælles Pædagogiske Didaktiske Grundlag der skal uddanne elever til en ukendt fremtid og sikre at de er klædt så godt på dannelses- og kompetencemæssigt som muligt (Bilag 3). Der er fokus på elevernes muligheder for at lære at samarbejde, konstruere viden og søge dialogen og være kompetente nok til at kunne give og modtage konstruktiv feedback. Kompetencer der i høj grad kræver at underviserne kan være faciliterende i deres undervisning (Kirkegaard, 2017/3), (Larsen, 2022).

Der er stor interesse blandt elever og faguddannede til at lære mere om demens (Demens - nye metoder, teknologier og pædagogiske tilgange, 2022) og der er mange muligheder for at blive klædt bedre på til at varetage disse borgers behov. Dette læringsforløb kunne være en af vejene til at fremme en dialog om praksisnær undervisning med brug af sanser og velfærdsteknologi.

For underviserne er det vigtigt at man kan støtte den professionelle omsorgsgivers udvikling af empati igennem spørgsmål (Joanne Cacciatore, 2015), (Louise Grant, 2014) og sanseoplevelser. Så de er klædt på til deres fremtidige omsorgskarriere som empatiske individer der har udviklet følelsesmæssige kompetencer (Kyed, Rekruttering af bløde kompetencer i ambulancetjenesten, 2016).

Velfærdsteknologi - teknologi

Brug af teknologi og velfærdsteknologi har på SOSU Østjylland været en del af den praksis nære undervisningen i 11 år.

I denne undersøgelse bruges både teknologibaseret undervisning og også velfærdsteknologibaseret undervisning, derfor har jeg valgt at se nærmere på hvordan man kan definere velfærdsteknologi i uddannelsen. Velfærdsteknologi som begreb blev første gang brugt i Danmark i 2007 og den gang definerede man begrebet velfærdsteknologi som *"teknologi rettet mod borgere af velfærdsydelser"* Her

blev velfærdsydelser konkretiseret til at være gældende om børnepasning og hjemmepleje, understøttelse og uddannelse. (Fredskild, 2013)

Igennem samtaler med den ene af vores repræsentanter på skolen ind i Videnscenteret for Velfærdsteknologi Lisa Møller Jacobsen, definerer vi på SOSU Østjylland velfærdsteknologi på denne måde:

Velfærdsteknologi skal give borgerne livskvalitet og øge deres frihedsgrad, samt øge medarbejdernes arbejdsmiljø og skabe muligheder for faglige metoder der kan øge medarbejdernes trivsel og frigive tid til andre arbejdsopgaver og øge mulighederne for tværfaglig/tværasektorels samarbejde.

Denne bredere definition giver os mulighed for at gøre velfærdsteknologi til en mulighed i undervisningen og medvirkende til at gøre undervisningen praksisnær og vedkomne for eleverne.

Velfærdsteknologi er et didaktisk redskab som interesser vores elever og som er vedkomne for dem. De ved godt at hvis de skal holde i mange år i dette fag er det nødvendigt at kunne betjene velfærdsteknologiske hjælpemidler for at kunne nå den pleje og omsorg som er omsorgskarriere, samtidig med at de kan passer på sig selv (Solholt, 2021) i en profession hvor vilkårene er i stadig forandring (Ulla Gars Jensen, 2015). I skolen anvender vi alt lige fra loftslifte til musikterapi puder.

Skolens indkøb af demenssimulatoren i 2020 har kunne give eleverne og underviserne en helt ny dimension på velfærdsteknologi. Demenssimulatoren giver dem mulighed for, igennem 4D, at prøve hvordan det er at have en demenssygdom. Det selv at prøve på egen krop hvordan det er at miste kontrollen over ens eget liv og bliver udfordret på troen på egne evner, kan være en vigtig del af rammesætningen for hvordan de i deres kommende oplæring og i deres senere arbejde vil kunne forholde sig professionelt og empatisk til borgere ramt af demens, samt give dem en forståelse for hvordan de kan give borgerne mere livskvalitet og omsorg. (Granerud, 2021). Her gøres demens sanseligt og forståeligt fra flere synsvinkler:

1. Borgerens synsvinkel
2. Plejepersonalets synsvinkel
3. Pårørendes synsvinkel

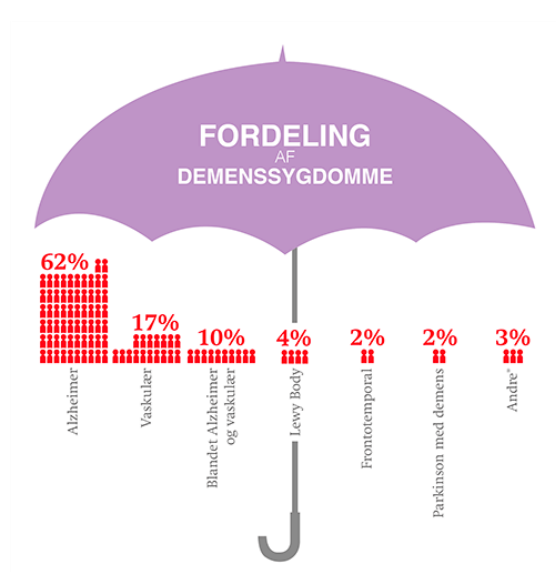
Brug af simulation i undervisning er ikke en ny tanke, men brugt siden 1913 på Bispebjerg hospital hvor elever brugte hinanden og dukker til at øve kliniske færdigheder (Kjeldsen, 2014:1). Interessen for at bruge simulation i det sundhedsfaglige område giver god mening, da de her kan øve sygepleje, reflektere over moral, etik, teknologi, videnskab og menneskelige værdier (Engers r. A., 2017). Ved at observere og selv

sanse og føle kan plejen af de fiktive borgerne blive vedkommende, her bliver velfærdsteknologien og plejen et fælles hele der gør eleverne bedre professionelle (A Mol, 2010), (Madeleine Abrandt Dahlgren, 2019). Demenssimulatoren giver eleverne mulighed for at kombinere deres kritiske analytiske sans til at kunne reflektere og samtidig udvikle deres sygeplejefaglige profession. Igennem en *”learning by doing and undergoing”* oplevelse, der kan skabe en faglighed og mestring af faget (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009), (Bruner, Mening i handling, 1999).

Som vores direktør for SOSU Østjylland, Annette Schmidt Laursen, formulerede det i et interview:..”*det kan man også kan sige der måske er særligt for demens simulatoren, det er at den oplevelse man får, det er oplevelsen af selv at have demens. Det vil sige det er ikke en oplevelse af hvordan man skal arbejde med eller håndtere en borger der har demens og hvordan man så skal gøre og hvordan man skal svare og hvordan man skal reagere på borgerens adfærd. Her er det en selv der får den her oplevelse af at det er mig selv der mister kontrollen, jeg kan ikke finde ud af hvor er skabet, hvor er døren og det er også noget særligt i forhold til mange af de teorier og metoder det handler meget om hvordan man møder borgeren med demens og her der er man faktisk i en anden position”* (Bilag 13).

Demens

Demens er en biologiske sygdom i centralnervesystemet, der giver psykiske symptomer. Det er en sygdom hvor de mentale færdigheder svækkes (Faktaark om demens, 2022). Det er også en samlede betegnelse for de omkring 200 forskellige demenssygdomme hvoraf Alzheimers er den sygdom der rammer flest.

Alzheimerforeningen – Typer af demenssygdomme 2022

I Danmark er der cirka 87.000 mennesker over 65 år der lever med sygdommene demens. I 2035 anslås det, at der vil være omkring 134.000 danskere med sygdommene, da antallet af ældre vil stige i de kommende år ifølge den demografiske udvikling (Forekomst af demens i Danmark, 2022). Ifølge en undersøgelse fra 2020 vil der være meromkostninger på omkring 223.000 kroner i 2015-priser per person ramt af demens (Vestergaard SV, 2020;10(11)). Inkluderer alle omkostninger i beregningerne, estimeres de årlige omkostninger per person med demens til ca. 522.800 kr.

Der er stor politisk bevågenhed på denne gruppe borgere der er udgiftstunge, for at se om der er mulighed for at gøre demensramte borgere mere selvhjulpne og øge deres livskvalitet, så de kan få en bedre hverdag også uden mere medicin (Sundhedstilsynet, 2020), (ældrepleje, 2022).

Reminiscens er en metode til at skabe genklang eller at mindes. Reminiscens styrker borgerens identitet og skaber derved en følelse af sammenhæng i borgerens liv, så borgeren også kan se sin rolle i sociale sammenhænge. Ved at skabe sanseindtryk fra borgerens arbejdsliv og ungdomsliv kan man opleve at borgeren får større glæde og tilfredshed, de oplever nærvær og det styrker deres hukommelse at sansestimulere dem (Reminiscens, 2022).

Videnskabsteoretiske overvejelser

Humanismen er i højsæde i uddannelserne, hvor det er mennesket og de komplekse problemstillinger mennesket har der kommer i fokus. Der er et paradigmeskift i gang på SOSU Østjylland, fra en naturvidenskabelig tilgang til en mere hermeneutisk tilgang. Dette skal forstås sådan, at der tidligere i uddannelsen var et fokus på sygdommene og deres symptomer og selve sygeplejeprocessen var i centrum, der var fokus på borgerens sygdomme og symptomer og hvordan man kunne gøre dem raske til at der i dag er fokus på at se en borger med udfordringer og ressourcer (Dau, 2022). I dag skal man som Social- og Sundhedsassistent også forholde sig til et menneske der er sygdomsramt eller alderdomssvækket og ikke kun forholde sig til behandlingen af sygdommen eller svækkelsen. Dette er også været en nødvendighed i primærsektoren da borgere bliver udskrevet tidligere fra hospitalerne. Der er flere og mere komplekse borgere som Social- og Sundhedsassistenter i dag hjælper (Usinger, 2020). Der skal være mulighed for at kunne observere, dokumentere og sagligt kommunikere tværfagligt så vel som med borgerne og de pårørende. Dette gør at den naturfaglige tilgang med et øje for et problem/ en sygdom skal suppleres med den mere helhedsorienterede tilgang som den hermeneutiske videnskabsteori lægger op til. En tværfaglig indsats med borgerens livskvalitet i centrum (Dau, 2022, s. 50). En mulighed for at fortolke det observerede

og dokumenterede kan, sammen med de sanseindtryk og samtaler Social- og Sundhedsassistenterne har med borgerne optimere den videre behandling og rehabilitering af borgeren (Annette Kamp, 2012, s. kap.6 og 8) (Løvendahl, Den nye demenskultur, 1999).

Denne tilgang til borgerne har også krævet en anden sammensætning af undervisere på SOSU Østjylland, så der i dag er ansat en stor gruppe undervisere med en anden baggrund end sygeplejerske. Denne gruppe har været en stor del af transformationen i forhold til det hermeneutiske syn på borgerne, da denne måde at tænke borgerens ressourcer ind i forløbet som en ressource, har været med til at ændre måden man taler om borgerne på i undervisningen. Det faglige sprog er i udvikling, en udvikling der ses i fagmålene for Social-og Sundhedsassistenterne: Fagmål nummer 3, 4 og 7 (bilag 2). hvor der er fokus på:

Fagmål 3, 4 og 7:

3. Eleven kan anvende viden om mellem menneskelige relationer og interaktioner samt målrettet kommunikation til at etablere, fastholde og afslutte professionelle relationer i samarbejdet med borgeren/patienten med psykisk sygdom, pårørende og andre samarbejdspartnere, herunder i forhold til psykoedukation
4. Eleven kan anvende viden om mestringsstrategier og den enkeltes psykosociale forudsætninger og udviklingsmuligheder til selvstændigt at indgå i et involverende samarbejde med borgeren/patienten om et forløb
7. Eleven kan anvende viden om socialpsykologi og omgivelsernes betydning for borgere med psykisk sygdom, herunder demens, til at kunne bevare respekt og værdighed for den enkelte borger/patient samt forebygge udad reagerende adfærd og magtanvendelse

Målene viser der er stor vægt på relationer og kommunikation, samarbejde med borgeren og at kunne bevare respekten og værdigheden for den enkelte borger. Dette gør at underviserne skal forholde sig til at eleverne skal have viden om de mellem menneskelige relationer, de er en del af i deres uddannelse til en omsorgskarriere og have fokus på borgeren og dennes livskvalitet.

Underviserne er i dag sygeplejersker, fysioterapeuter, ergoterapeuter, folkeskolelærere, pædagoger, cand. scient, en del af dem også med videreuddannelser, blandt andet bliver det at tage en Master prioriteret højt og der er stor opmærksomhed på hvad man så kan bruge de nye kompetencer til i skolen. Fælles for alle undervisere er, at man er forpligtet til at tage en diplomuddannelse i erhvervsskole undervisning indenfor de første 4 år man er ansat. Vi lærer på uddannelsen at kalde os selv undervisere med en baggrund som for eksempel bibliotekar, for mit vedkomne.

På SOSU Østjylland er vi der for at undervise og vække undren og skabe viden med og hos eleverne, så de kan blive klar til et arbejdsliv som Social- og Sundhedshjælper, Social- og Sundhedsassistent eller som Pædagogisk Assistent. Fag der kræver selvindsigt, fagprofessionalisme og gode kommunikative evner. Det er nødvendigt at vi kender vores lovgrundlag for erhvervsskoleområdet og de læringsmål som skal undervise efter, samt at være interesserede i at understøtte eleverne i deres læring. Dette gøres ved at skabe relationerne, for er der ikke fokus på relations skabelsen i klasserummet kan der heller ikke opstå læring (Illeris K. , 2015). Det relationelle og sociale udspringer i en konstrueret virkelighed på skolen og kan underviserne få denne konstruktion til at virke relevant fagligt for eleverne vil læring være muligt. Skolen skal være så nær praksis som muligt, for det er her eleverne skal øve sig i at forholde sig til deres teori inden de står i praksis med en borger, så deres praksis og teoretiske viden lært her på skolen kan blive funderet i faglighed og professionel omsorg inden de står som udlærte i deres velfærdskarriere (Bilag 4).

Denne socialkonstruktivistiske måde at tilgå hinanden og eleverne på skinner igennem fra man træder ind på skolen, her opbygges et fælles fagsprog og en måde at omgås hinanden på hvor anerkendende, konstruktiv kommunikation og undren tillæres samtidig med at eleverne også arbejder fysisk, samtidig med at de lærer teorierne, i sengestuer og andre faglokaler (Bilag 4).

Jeg har en forståelse af at der er tillid blandt underviserne, til at der vil være hjælp at hente i de andre faggrupper ud over ens egen, så vi bliver bedre sammen ved at bruge hinandens fagligheder, ud fra det jeg selv har oplevet. Denne hermeneutiske tilgang til udvikling af undervisning i Professionelle Læringsfællesskaber (Bilag 3) har også skabt en indsigt og anerkendelse af andres fagligheder.

Ud fra vores fælles platform, som er det at arbejde med elever, kan vi igennem samtale konstruere en undervisning og opnå et fælles sprog om undervisnings didaktik og vores forståelse af den sammensatte elevgruppe. Denne socialkonstruktivistiske tilgang bliver italesat i vores Professionelle Læringsfællesskaber (Bilag 3).

Denne nysgerrighed og optagethed af udvikling er blevet mere udpræget nu hvor de forskelligt faguddannede undervisere er begyndt at bruge hinanden mere på tværs. De bliver af ledelsen også sat sammen i teams som skal dække alle fag på et hold og sammen må disponere hvem der skal undervise i hvad og koordinere hvilke læringsmål der skal arbejdes med de enkelte dage (Bilag 3).

I SOSU Østjylland underviser man i hele eller halve dage i de enkelte fag og denne didaktiske tilgang gør at det er nemmere at samarbejde om løsningen af opgaven om eleverne i fællesskab. Dette mere

helhedsorienterede syn på undervisningen er rimeligt nyt og uprøvet på grund af corona. Vi skulle starte i 2020 hvor vi alle blev hjemsendt (Bilag 3).

Der er mulighed for sparring blandt undervisere og nærmeste ledelse og sammen med denne gruppe, kan det give nye vinkler på undervisningen og dens indhold i forhold til målgruppen af elever og den undervisningsdifferencering der skal til. Denne måde at planlægge undervisning på kræver også tid til at udvikle et fælles sprog om fagene sammen og tid til at udvikle samarbejdet, et problem der ikke er helt løst endnu (Bilag 19).

Teori

John Dewey ser læring som en situeret, praksisbaseret læring, en form som passer godt ind i arbejdet med elevgruppen på SOSU Østjylland. Fordi elevgruppen på erhvervsskolerne på forhånd har valgt hvilken uddannelse de ønsker og stiler mod målet igennem hele uddannelsen, nemlig jobbet efter uddannelsen. Dette gør dem motiverede og fagligt søgende efter viden der kan gøre dem til dygtige fagpersoner. John Dewey skriver at børn og voksne lærer forskelligt. Børn lærer igennem leg og af hinanden imens voksne i deres læringsproces hele tiden har målet for øje. Han skriver også: *Det ydre pres er så stærkt (på den voksnes læreproces min tilføjelse), at den uddannelsesmæssige værdi af en aktivitet... er tilfældig og i de allerflestes tilfælde helt uvæsentligt.* (Dewey, Erfaring og opdragelse, 2008, s. 50). Det er jeg ikke enig med ham i, det faglige udbytte mener jeg er på nogle områder er væsentligt større når man som voksen eller ung voksen uddanner sig, da man med et mål for øje kan forstå hvad man skal bruge den viden til man undervises i. Livslang læring er også en af grundstenen i Danmarks måde at tænke uddannelse på (Danmarks strategi for Livslang læring, 2006).

Denne forskel på læreprocessen imellem børn og voksne, som John Dewey taler om, går godt i spænd med den måde vi på SOSU Østjylland tænker praksisnær uddannelse på, med blik for elevernes syn på hvad de skal bruge uddannelsen til, og at vores elever har valgt disse uddannelser netop fordi de vil arbejde med mennesker, omsorg og relationer. Med blikket rettet mod målet, som er det fremtidige job (Bilag 3).

Refleksiv tænkning er, som jeg læser Dewey, en kæde af tanker hvor alle led i kæden skaber en del af løsningen. Derfor er alle led i kæden også lige vigtige og hvis man kan lære at stille spørgsmål, undersøge og udforske verden til man finder nogle svar. Igenennem denne proces opnås en logisk slutning som vil kunne

bidrage til en løsning på den undring man havde. Denne kæde af undringer og tvivl fører til handlinger og undersøgelser som skaber reflektiv tænkning. En proces jeg selv gennemgår i denne Master uddannelse og de forskningsundersøgelser jeg laver.

Kun igennem et logisk rationale kan man opnå en større vished, opnår man ikke de 3 niveauer af nysgerrighed bliver opnået viden kumulativ, ophobet viden som ikke er interessant.

Som underviser skal man være opmærksom på de 3 niveauer af nysgerrighed;

1. Et niveau hvor alt undersøges, som et barn vil gøre, her kræves der ikke intellektuelle aktiviteter
2. Når man kan akkumulere viden igennem at spørge og styrke nysgerrigheden igennem en viden der skaber større indsigt
3. Når nysgerrigheden bliver transformeret over i at skabe interesse til at finde svarene selv
(Dewey, Hvordan vi tænker, 2009, s. 45)

Undervisere skal være opmærksomme på at elever har blik for hvad de mener der er meningsløst og hvad der er relevant for dem i forhold til undervisningens indhold og at de igennem deres ord skal skabe forbindelse til elevernes 2. og 3. form for nysgerrighed. Så undervisningen ikke bliver en; *Citat John Dewey: "pølsemaskine"* (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009, s. 47). I forhold til at undervise voksne er det vigtigt at forholde sig til, at det her er målet, resultatet af undervisningen der er vigtigst for eleverne. De skal i deres didaktiske overvejelser tænke over hvad denne form for undervisning kan bidrage med, i forhold til det fag eleven kommer ud til og italesætte det (Størner, 2014).

At bruge sproget som redskab i forhold til tænkning er et redskab er undervisere bevidste om. Sproget kan være den vej man bruger for at beskrive den bedste måde at gøre noget på, eller for at skabe et fælles fagsprog eller som en vej frem til fælles erfaringsudveksling og viden. Det er også igennem sproget at vi som mennesker reflekterer sammen og opnår merviden, når vi bruger hinandens indsigter og erfaringer (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009, s. 192). Opnår underviseren at kunne kommunikere med sine elever med en balance mellem det velkendte og præsentation af ny viden vil transformationen af viden opstå og nye refleksioner komme.

Underviserne skal skabe en balance imellem mellem velkendt viden og nysgerrighed og igennem planlagt undervisning lægge op til aktiviteter der giver mening for elevernes mål med uddannelsen. I forhold til det at undervise voksne er det altid vigtigt at bibringe viden om hvorfor aktiviteterne/ undervisningen giver mening ind i uddannelsen på vej mod deres mål hen imod det job de har valgt de vil have.

Igennem bevægeapparatet og sanserne kan man åbne op for en nysgerrighed der kan skabe refleksioner og erfaringer som eleverne (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009, s. 196) kan bruge i deres kommende omsorgskarriere. Man skal undervise i ting, ikke i ord. Vi sanser og forstår med kroppen først som også Kjeld Fredens skriver (Fredens, 2018).

Kan en underviser skabe dette overblik for eleverne og skabe undervisning der giver eleverne kompetencer til de fag de ønsker, opstår læring. Det er for alle undervisere vigtigt at pointere at det er fejl man lærer mest af, så det er vigtigt at skabe et rum hvor fejlfinding bliver vendt til noget konstruktivt, dannende og reflekterende. Vi skal opfordre dem til tænkning. *”Tænkning er en logisk proces med et resultat af tankeprocessen”* (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009, s. 72) .

Kjeld Fredens skriver i sin bog Læring med kroppen forrest (Fredens, 2018) om vigtigheden af at man tænker læring bredere end man gjorde førhen. Han har samlet teoretikere der kan underbygge hans teori i bogen. Underviserne skal være opmærksomme på hvad der skal læres og hvordan man lærer det, samt om der er sammenhæng imellem indhold og metode. Han mener at vi lærer igennem kroppen og at kroppen er en brobygger imellem hjerne og omverden. Det er den kropslige erfaring der danner grundlag for vores dannelse af begreber som igen skaber afsæt for den sproglige udvikling.

I min kontekst tolker jeg det som at vi skal udvikle eleverne til at blive fagligt dygtige og dannede mennesker der igennem embodiment teorien (Shapiro, 2014, s. 306-314) bliver bedre medmennesker og bedre fagpersoner, når de igennem uddannelsen har haft mulighed for at bruge både kroppen og hjernen. Sammen kan de to elementer skabe læring. En holistisk tilgang til læring hvor videnskab og krop er to sider af samme sag. Hvor den sproglige læring går hånd i hånd med den sansebaserede læring.

Læring er en aktiv proces hvor man arbejder med et emne eller en problematik og igennem en gensidig handlingsorienteret konstituering skaber kontekst og bevidsthed, kaldet enaktiv.

Enaktiv er, når der ingen adskillelse er mellem hjernes mentale processer og kroppens sansning. Når det at have en krop og at være en krop og kunne fornemme at vi deler krop med andre igennem vores egen spejling i andre kan opleve synergi (Fredens, 2018, s. 47). bliver den enaktive tilgang til læring tænkt ind i planlægningen af undervisningen vil den kunne styrke elevernes opmærksomhed på faget og øge deres videns udbytte. Som underviser skal man have en klar fornemmelse for hvordan man kan formidle undervisningsmaterialet mål og hvilken retning undervisningen skal bevæge sig i for at læringsmålene kan blive opfyldt.

Enaktivisme kan skabe perception hos et individ i samspil med omgivelserne, som igennem interaktion med sine omgivelser og brug af tidligere erfaringer og emotioner kan skabe en løsning på en opgave. En kæde af processer og tanker som skaber refleksiv tænkning, som Dewey også forklarer det (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009).

Eleverne skal præsenteres for en blanding af traditionel undervisning som de er trygge ved og har oplevet før samt opleve hvad innovativ undervisning kan gøre når den også bliver kropsliggjort. Kan underviserne skabe et læringsrum som er velfbalanceret, roligt med glade elever og med klare mål for øje kan man opnå mere læring. Lykkes det ikke at skabe denne afgrænsning for læringsmålene for dagen kan der blive uro og utryghed i læringsrummet.

I dette læringsforløb bliver der lagt stor vægt på sanserne. Sanseorienteret læring er en vigtig platform for begrebsmæssig læring. Hvor konkrete kropslige oplevelser kan give en begrebsudvikling der kan ligge udover det sproglige. Hvor det sansede indgår i samspil mellem krop hjerne og omverden og skaber aktiv læring. Vi griber verden før vi kan begribe den og denne krops liggørelse fremmer tanke evnen og skærper vores læringsudbytte i undervisningssituationen. Denne multimodale læring hvor hjernen bearbejder de informationer man får fra omgivelserne ubevidst er med til at skabe helhedsbilledet i refleksionsprocessen senere.

Underviserne ønsker at skabe abduktiv læring, en kreativ proces hvor eleven kobler det observerede - det følte, sammen med deres tavse viden og erfaringer fra tidligere og derigennem skabe en ny helhedsopfattelse af det lærte. Igennem dette forløb vil underviserne få eleverne til at sanse hvordan det er at være dement, give dem fysiske oplevelser der kan bibringe dem ny viden og en større forståelse for borgere med demens samt udvikle elevernes sociale kompetencer. Igennem denne holistiske tilgang til læring vil de forsøge at bevæge eleverne emotionelt og gøre dem bevidste om hvor vigtig brugen af sanser og kroppen er i omgangen med andre mennesker igennem multimodual kommunikation, i situationer med borgere med demens (Bilag 19).

Der er ingen tydelig afgrænsning imellem hvad de observerer, føler og deres efterfølgende tolkning, Kjeld Fredens skriver at det er denne kombination af videnskab og humanisme der skaber social udvikling og øger ens selvopfattelse. En kombination som vi alle burde søge (Fredens, 2018, s. kap 10), en hermeneutisk tilgang som ligger i tråd med den måde man tænker undervisning på SOSU Østjylland.

Jerome Bruner skriver; ”al læring en social proces hvor viden ikke er givet en gang for alle men bliver formet og omformet hele tiden samtidig med at individet udvikler sig” (Bruner, Mening i handling, 1999).

Ved at give tanker et ydre rum at blive synlige i, her tolker jeg det om klasserummet, giver det eleverne mulighed for at skabe et fællesskab hvor der er mulighed for at skabe refleksion. Underviseren er den der tilrettelægger de gode læreprocesser og skaber mening i handling. (Bruner, Mening i handling, 1999, s. kap 10). En opgave som underviserne i denne undersøgelse udtrykte på denne måde:

Citat underviser K:” *Ja og hele tanken med meningsfuldt, altså hele baggrunden med meningsfulde aktiviteter, som jo også er lidt Vores uddannelser er bygget op omkring, er også en del af det, når vi taler reminiscenser, så find find ud af hvad der er meningsfulde aktiviteter for for borgeren ikke*” (Bilag 21, side 100)

Kjeld Fredens og Jerome Bruner ser læring som en social handling hvor man opnår viden, ikke nødvendigvis lige i undervisningssituationen men også senere når der har været tid til refleksion, dette leder hen til John Dewey og han berømte sætning ”*Learning by doing and undergoing*”. Vi lærer igennem kroppen og opnår en større forståelse af sammenhæng imellem det nye der læres og den viden vi kommer med i forvejen og igennem refleksionen over dette opstå ny viden og nye spørgsmål. Man kan også tale om refleksion-over-handling som en mulighed, dette kræver at man har en faglig viden om emnet så man har et stillads (Smidt, 2013) at stå på. Dette er en mulighed eleverne har når de kan mestre teorierne og handle ud fra det tillærte uden at tænke over det, og kunne udføre den rigtige handling i øjeblikket (Refleksion-i-handling, 2012, s. 345-359) og bagefter kunne begrunde deres valgte tilgang.

Underviserne er være med til at skabe hele dannede mennesker med et øje for kritisk tænkning og elever der har evnen til at tænke selv i sociale relationer. For mennesker er sociale og lærer sammen. Kjeld Fredens lægger op til at vi i vores måde at tænke læring på går fra at epistemisk kognition, det at lære noget til ontologisk kognition, hvor det er det, at blive til noget der er i centrum (Fredens, 2018, s. 62), i dette tilfælde en dannet omsorgsperson (Lange, 2012).

Ved at bruge egne sanser kan eleverne lære vigtigheden af at borgere ramt af demens har kognitive udfordringer men selvom disse udfordringer kan være svære kan sansestimulering bibeholde deres basale færdigheder længere og øge livskvaliteten.

I planlægning af undervisning ser jeg at underviserne bruger Kjeld Fredens til at understøtte den læring der opstår i fællesskab. Vi kan som individer godt lære af os selv, men kvaliteten af det lærte øges i et læringsfællesskab. Dette gør at der i undervisningen skal være plads til blandt andet gruppearbejde og fælles refleksioner og også overraskelser hvor den nærmest udviklingszone (Værktøjer og symbol i barnets udvikling, 2012) bliver udfordret samt plads til fordybelse og undervisningsdifferencering. Kan man som

underviser skabe balance imellem omverden, krop og hjerne har man de optimale betingelser for et rum til læring (Illeris K. , 2015).

Sanser

Brug af sanser for at forstå intellektet har været kendt i mange år (Sansestimulering, 2022). Denne forståelse af at al adfærd er kommunikation, er afgørende at undervise vores elever i. Kan man se og tolke hvad demensramte borger forsøger at kommunikere kan man bedre opnå en god kontakt til borgeren og borgeren oplever at føle sig forstået og anerkendt og opnår større livskvalitet.

En demensramt borger vil alt efter hvilken sygdom vedkomne er ramt af, opleve sansemæssige forstyrrelser. I dette forløb er der fokus på de 6 sanser og de overvejelser og konkrete tiltag som eleverne kan tage sig med ud i praksis:

Eleverne skal vide at alle mennesker har behov for at bruge og få stimuleret deres sanser. At borgere med demens kan være sanse depriveret og have ekstra behov for at få hjælp til få dækket deres individuelle behov for sansestimuli eller at borgeren i nogle tilfælde også kan være overstimuleret.

Viden om stimulering eller skærmning i forhold til den enkelte borger kan bibringe i forhold til borgerens livskvalitet er vigtig da det er essentiel viden, om det er low arousal eller high arousal borgeren vil få gavn af. (Sansestimulering, 2022), sansestimulation er et element som især ergoterapeuter (Gammeltoft, 2013) arbejder med og nu også blandt andet SOSU-assistenten.

Ved at bibringe eleverne viden om sanserne og den svækkelse der indtræffer ved demenslidelserne kan de forholde sig til hvilke sanser der er udfordret hos den enkelte borger og igennem denne bevidsthed gøre borgerens liv bedre igennem tiltag der er tilpasset den enkeltes behov.

Eleverne skal forholde sig til borgeren som individ og forholde sig til borgernes særlige ønsker og behov;

- Hvad kan vedkomne lide/ ikke lide.
- Viden om hvilke situationer der er særligt vanskelige for borgeren
- Viden om hvad der kan berolige/ eller aflede borgeren
- Viden om hvilke særlige forhold demenssygdommen udfordrer borgeren med
- Viden om borgerens almene tilstand både fysisk og psykisk

(Bilag 20)

Arbejdet med sanserne i forhold til borgere giver også vores elever en mulighed for at træde ind i et rum og sanse hvad de ser og hører og give denne ubevidste viden ord som kan omsættes til handling og tale sammen med det øvrige personale og borgeren. Deres nye viden bliver derved omsat til bevidste observationer til fremme for borgerens livskvalitet (Søndergaard, 2017, s. kap. 6) (Bilag 19).

Tom Kitwood og hans socialpsykologiske tilgang til demensramte (Kitwood, 2003), vil give eleverne mulighed for at se det hele menneske og de ressourcer og begrænsninger den enkelte borger har. Han kan igennem sin person centrerede omsorgsteori udfolde hvad det er for aspekter de som professionelle skal forholde sig til når de besøger en borger med demens og skal udføre pleje hos vedkomne. Denne omsorgsfilosofi er en vigtig del af paradigmeskiftet på SOSU Østjylland, da man her har fokus på det hele menneske og skal igennem alle punkterne omkring personen for at skabe livskvalitet. Han skriver, at enhver har en absolut værdi som skal skabe selvfølelse og genkendelse samt respekt og tillid.

Som omsorgsgivere skal man være opmærksom på ens egen og borgerens status i livet da denne kontekst er afgørende for det indbyrdes og den sociale sammenhæng der kan opstå (Kitwood, 1999, s. 15).

Som kommende professionelle omsorgsgiveres skal vore elever kunne se det hele menneske og favne de forskelligheder og kognitive tab borgerne er udfordret af (Søndergaard, 2017, s. kap. 19).

Etiske overvejelser i forhold til forløbet

De etiske overvejelser ved at følge elever og undervisere i dette forløb har jeg forholdt mig til ved at gøre forløbet transparent og hele tiden være opklarende i forhold til spørgsmål fra elever og undervisere i forhold til hvad jeg vil observere på. Denne italesættelse gør at det er muligt for mig at være en synlig del af undervisningen og samtidig være usynlig, så der er tryghed og mulighed for læring selvom jeg står og skriver ned og kigger på den igangværende undervisning.

Undersøgelsen er i min egen organisation, så derfor er der meget tavs viden og fælles forforståelser, som jeg forsøger at forholde mig til at der er forhold så som magtpositioner i klasserummet, læringsbarriere, digitale kompetencer, sproglige barriere, kropssprog som påvirker den måde jeg opfatter det der sker på.

Underviserne har vist mig stor tillid ved at lade mig komme ind, først i deres professionelle læringsrum / sparringsforløb hvor de har delt deres tanker med mig om forløbet. Dernæst ved at lade mig sidde i deres

undervisningslokaler og observere. Her er de åbne og sårbare over for hvordan jeg nedskriver og fortolker de handlinger jeg observerer. Det er et kontroltab for underviseren og der er ikke mulighed for dem at påvirke situationen i forhold til det jeg observere.

Digteren William Wordsworth (Poems of Wordsworth, 1879) skriver rammende;

*"Øjet kan ikke vælge ikke at se
vi kan ikke bede øret om ikke at høre
vores kroppe føler, hvor de end er
mod eller med vores vilje"*

Jeg ser det som en stor ære og tillidserklæring, at undervisere der ikke i forvejen har et forhold til mig som person åbner op på denne meget åbne og nysgerrige måde, og lader mig observere og interviewe deres elever uden deres indblanding.

Observationer

Som en del af feltarbejdet med denne opgave vil jeg for at kunne se om der vil ske læring og refleksion observere forløbet. Jeg har udviklet LUPen til dette forløb sammen med underviserne men jeg mener, at jeg bedre kan få valide data hvis jeg ikke selv er en del af undervisningen, så min forforståelse for hvad der vil ske i undervisningen ikke vil være en så stor del af forløbet som den ville være hvis jeg selv var en del af undervisningen. (Brinkmann S. , Kvalitative metoder, 2020, s. 120). Det vil give mig mulighed for at observere flere elever og samtidig forsøge at være nogenlunde neutralt observerende, i denne min undervisningsverden. Det kan jeg naturligvis ikke, når jeg har en forforståelse af hvad dette projekt burde kunne gøre for elevernes læring, men jeg vil gerne gøre et forsøg.

For at kunne være mest objektivt vil jeg observere og nedskrive hvad der sker i rummet, hvilke elever siger og gør hvad, hvordan placere de sig i rummet, og hvordan er rummet indrettet til denne form for undervisning (Brinkmann S. , Kvalitative metoder, 2020, s. 119). Så jeg får dokumenteret hvilke didaktiske greb underviserne bruger i forhold til den sansestimulerende og teknologiorienterede undervisning og hvordan de giver sig udtryk af at påvirke eleverne og deres læring. Dette vil jeg gøre ved at sidde bagerst

ude i siden af lokalet, for at være så usynlig som muligt. Herfra kan jeg observere elevernes umiddelbare reaktioner på den undervisning underviserne giver dem samt se hvordan de interagerer med gæsteundervisere. Derudover vil jeg gå med rundt i gruppearbejdet og være med som observatør i den Gamle By i Århus og i sansestuen, samt demenssimulatoren. Noterer elevernes reaktioner på de didaktiske greb ned og efter hver undervisningssession noterer hvad jeg yderligere sansede i rummet og tegnene på dette samt hvilke refleksioner og tolkninger jeg udleder af det der skete i undervisningsrummet. Jeg notere i en notesbog og der vil være sammendrag af denne i bilag 23.

Der skal hos mig være en overvejelse over om det gør en forskel i mine observationer og min holdning til eleverne, at jeg kender eleverne i Silkeborg fra et tidligere undervisningsforløb de har haft med mig. Der vil fra min side være en opmærksomhed på om jeg ubevidst ser mere på de elever jeg derfor ved er reflekterende, end den gruppe der er mere stille i klassen, samt om dynamikken i klassen ændres ved dette at jeg er der i en anden rolle. Min rolle som observatør skal tydeliggøres for eleverne, så alle forstår hvorfor jeg observere i læringsrummet.

I Århus kender jeg ikke eleverne på forhånd så der skal min rolle i klasserummet tydeliggøres så der ikke opstår tvivl om hvem der er underviser i forløbet og hvad mine observationer skal bruges til.

Interview

Som en yderligere del af feltarbejdet til denne opgave vil jeg interviewe underviserne før de starter forløbene. Formålet med at spørge underviserne er at give dem en mulighed for at fortælle hvilke tanker de har gjort sig om at integrere sanserne igennem velfærdsteknologi, hvilke teoretikere de vil sætte i spil og hvad elevernes læringsudbytte skal være (Brinkmann S. , Kvalitative metoder, 2020, s. 65-94).

Min undersøgelse vil være induktiv og derfor skrevet ud fra den empiri jeg samler i de konkrete interview. Undervisernes baggrund vil hjælpe mig til at forstå den fænomenologiske tilgang de har til undervisningsforløbet og igennem en hermeneutisk tilgang til deres udsagn vil jeg opnå en øget forståelse af undervisningsforløbet. Igennem forskningsspørgsmålene ønsker jeg at få besvaret følgende:

Forskningsspørgsmål 1 handler om undervisernes faglige baggrund. En afklaring af deres fagfaglighed og tidligere job der har relevant for deres nuværende job, samt hvor længe de har været ansat i SOSU Østjylland.

Forskningsspørgsmål 2 handler om planlægningen af undervisningsforløbet og tankerne bag didaktikken.

Forskningsspørgsmål 3 handler om de konkrete didaktiske tiltag og en undersøgelse af hvad de forventer at de enkelte tiltag kan bidrage med.

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål	Spørg ind til
Forskningsspørgsmål 1: Undervisernes faglige baggrund, samt tidligere erfaringer der har ført dem til SOSU Østjylland	Hvad er jeres faglige baggrund, for at arbejde på SSA uddannelsen?	- Tidligere job - Faglige baggrund - Længde af nuværende ansættelse
Forskningsspørgsmål 2: Planlægningen af undervisningsforløbet Undervisningsmål Overordnet didaktik Undervisningsmål	Hvordan udvikler man en LUP som kan ramme på tværs af matriklerne? Hvilke undervisningsmål har dette forløb? Hvor mange dage/timer har I til forløbet? Hvilke teoretikere tænker I giver mening ind i dette forløb? Hvordan vil I sætte elevernes sanser i spil? Hvordan vil I bruge velfærdsteknologi i dette forløb?	- LUP - Tidsplan - Teoretikere - Skoleperiode 2 - Didaktiske overvejelser - Sanser - Velfærdsteknologi
Forskningsspørgsmål 3: Konkrete didaktiske tiltag	Hvilke didaktiske overvejelser har I gjort jer om forløbet? Hvilke enkelte velfærdsteknologiske undervisningsmidler vil I bruge? Hvilke sanseorienterede undervisningsmidler vil I bruge?	- Demenssimulatoren - Videoer - Tv-dokumenter - ABC-demens - Sansestuen - Undervisningsdifferencering - Fremlæggelse - Reminiscens - Livshistorie - Lov - Personcentreret omsorg

Interview spørgsmål til eleverne

Første dag i projektet vil jeg præsentere mig selv i klasserne og fortælle om hvorfor jeg er en del af deres forløb og hvad det er jeg noterer i min bog igennem forløbet.

Fortælle dem at grunden til at jeg er med i klassens undervisning er fordi jeg gerne vil observere deres, elevernes reaktioner og refleksioner over forløbets enkeltheder og til sidst holde et gruppeinterview med dem hvor jeg spørger ind til hvad de selv har oplevet som praksisnært og vedkomne i undervisningen, i forhold til de sansestimulerende og teknologiorienterende didaktiske tiltag som deres undervisere har valgt.

Grunden til at starte med at spørge til deres alder og kendskab til demens professionelt og privat er for at give eleverne et fokus på hvad det er jeg er interesseret i. Så der bliver en klar forståelse af, at jeg ikke går ind i klassen for at bedømme dem, men at jeg har fokus på deres undervisning omkring emnet demens og deres underviseres forløb om at gøre dem til professionelle omsorgsgivere i håndtering af borgere med demens.

Det har for mig også været relevant, set i lyset af elevsammensætningen på erhvervsskolen SOSU Østjylland, at spørge dem om deres alder og kendskab til demens, privat og fagligt.

Elevsammensætningen er i grove træk:

- Mennesker over og under 25 år
- Mennesker med anden etnisk baggrund end dansk og etniske danskere
- Mennesker med megen praksiskendskab og nogle helt uden praksiserfaring lige fra folkeskolen
- Mennesker der er udfordret sprogligt og skriftligt

(Størner, 2014), (Bilag 18)

Spørgsmålene om deres kendskab til demens gør at jeg får en viden om klassens sammensætning aldersmæssigt og erfaringsmæssigt – og derigennem også opnå viden om hvor mange af dem der har praksiserfaring. Dernæst ønsker jeg at vide om de i forvejen kender til sygdommene demens, privat og professionelt, dette sker ved handsoprækning. Derigennem opnår jeg første forsøg på at få et fælles sprog og social tilknytning til eleverne

Igennem mit oplæg til interviewet vil jeg tydeliggøre at jeg er nysgerrig efter at vide hvad de har lært og reflekteret over i forløbet som værende udviklende og vedkomne for dem som kommende fagpersoner. Derigennem opnår jeg en social relation til dem igennem forløbet (Dewey, Hvordan vi tænker, 2009). Igennem vores fælles sprog omkring sygdommene demens og undervisningsforløbet vil der blive en større fortrolighed imellem eleverne og mig, så de til sidst i forløbet forhåbentligt vil svare frit og reflekterende på mit afsluttende gruppeinterview med dem. I denne socialkonstruktivistiske tilgang til læring om at få et fælles sprog er det også vigtigt for mig at være opmærksom på at man ikke kan ikke-kommunikere. Så hvis eleverne ikke respondere på mine spørgsmål er det også et svar i sig selv, som jeg kan reflektere over.

Gruppeinterview med eleverne

Når undervisningsforløbene er afsluttede vil jeg holde gruppe interview med eleverne for at spørge dem om hvad de har fået ud af forløbet professionelt og personligt. Jeg vil lave grupper på mellem 6-10 personer (Brinkmann S. , Det kvalitative interview, 2014, s. 45). Jeg vil her have fokus på de enkelte didaktiske greb som deres undervisere har brugt i forløbet. Jeg vil lægge et billede på bordet, som symbol på det enkelte element i undervisningen, for at stimulere hukommelsen. Der vil til start i interviewet være et lille oplæg fra mig om hvorfor de sidder her i dag og hvad det er jeg vil spørge ind til.

Den store gruppe vil give en dynamik og tryghed til at flere vil kunne sige noget om forløbet og varigheden af interviewet vil give alle en mulighed for at komme til orde. Så det ikke kun er de hurtigst snakkende der kommer til orde. Gruppeinterviewet vil, igennem ord og billeder give mig et indblik i hvad eleverne har oplevet som lærerigt, forstyrrende, som en barriere i forhold til deres læring samt en mulighed for at give dem tid til refleksion over hvad de har lært igennem forløbet og hvordan de argumentere for hvad de tager med sig fagligt videre i deres omsorgskarriere fra det. (Bilag 11).

Empiri

Interview; uddrag fra underviserne

Elementerne	Afskrift citat fra:	Bilag: side
Kjeld Fredens	K:”Sådan som det kommer til at blive i Silkeborg. Der har vi jo sansestuerne allerede, og det bliver en del af det her nu her, for de hold du kommer til at være kigge med på Gerda hvor jeg holder et oplæg dernede sammen med dem, og hvor de kan prøve nogle ting af på sig selv. Fordi der også ofte ligger noget i den her, altså kropslige læring i	95

	forhold til at kunne overføre det til når de står derude Så de har prøvet noget på sig selv, at mærke tyngden. Af for eksempel mærke Tyngden af en dyne eller sidde med de her tunge kæle bamser Vi har, eller med de her farvede tørklæder. Vi har Sådan en kasse med alt muligt forskelligt forskelligt, så det her med at sidde i det og bruge sanserne. Der er nogle duft måtter, og det sætter en masse refleksioner i gang hos eleverne også i forhold til Den her forskellighed, Det er hvad de hver især synes er behageligt og ubehageligt. Altså så der også ligger nede der at at få en forståelse af, at bare fordi at man har læst om noget der kunne være godt, så er det ikke nødvendigvis godt for alle med demens heller elevernes refleksion. Og og igen det og inddrage livshistorien og få en fornemmelse af det” L: vi prøver jo også netop det her med, at de kommer ud i den gamle by, hvor de får, altså i forhold til reminiscensmetoden, hvor de får de her ting i hænderne, altså igen den kropslige læring, at de lige bliver forstyrret i at gøre Sådan nogle tanker og overvejelser K:” Jamen igen kan man sige, så er det jo altså det Vi har lært om kropslige læring igen det jo, det er Sådan virkelig aktuelt, når vi når Vi kigger på det her med simulatoren, fordi eleverne får en en forståelse af hvordan altså hvordan vil det kunne være og hvordan vil det kunne opleves at være ramt af demens K:” Altså så jeg prøver Sådan at gøre dem nysgerrige på uden at servere det direkte for dem, men at de Sådan skal ind Og rode og grave efter dem” K:” Altså Jeg synes nysgerrighed er vigtig og nysgerrighed i også at forstå de mennesker de skal arbejde med og forstå at de er på den måde de nu engang er altså ud fra det liv, de har levet og det de er blevet ramt af, ikke? Det hele menneske”	97 99 104 104
John Dewey	K:” Der er nogle duft måtter, og det sætter en masse refleksioner i gang hos eleverne også i forhold til Den her forskellighed, Det er hvad de hver især synes er behageligt og ubehageligt. Altså så der også ligger nede der at at få en forståelse af, at bare fordi at man har læst om noget der kunne være godt, så er det ikke nødvendigvis godt for alle med demens heller elevernes refleksion. Og og igen det og inddrage livshistorien og få en fornemmelse af det. Vi har Sådan nogle duft, nogle duftkort eller en duft brik, og Der er nogle af dem, som dufter på en hel En særlig måde at træ Som rigtig mange elever efter min opleves i hvert fald Reagere Sådan aaargh. De synes faktisk ikke Det er så Det er så rart, men så har de alligevel nogle tanker om ej tænk nu hvis man havde været Sådan en der arbejdet i naturen eller i skoven eller havde været tømrer, så kunne det godt være At, det gav noget tryghed Så på den måde bruger vi det jo altså også til refleksion hos eleverne”	95 100

	L: Jamen og og det tænker jeg også på, at der kunne man også håbe på den her sanselige oplevelse gør at de får nogle refleksioner om, hvor vigtigt Det er med kommunikationen. Ikke fordi borgeren her bliver mere forvirret af alle de spørgsmål K: at Vi har også gjort rigtig meget om Tom Kitwood og reminiscens som metode er ikke som var noget af det terapeuter havde altså så det oftest var dem der havde de altså den licens grupper. Og ja. Så så det ligger i egentlig vores grunduddannelse. K: Ja og hele tanken med meningsfuldt, altså hele baggrunden med meningsfulde aktiviteter, som jo også er lidt Vores uddannelser er bygget op omkring, er også en del af det, når vi taler reminiscenser, så find find ud af hvad der er meningsfulde aktiviteter for for borgeren ikke? K: "Ja det vil jeg også sige. Det er jeg måske - Sådan - lige først bliver optaget af, at når du siger det, Det er jo egentlig hele den sidste del af hvad hedder det simulations altså hvor de har lavet altså lavet deres fremlæggelser og viser deres simulations del og hvor vi så også i hvert fald ønsker at skabe noget refleksion hos eleverne. Men det foregår jo absolut i dialog Med eleverne, og derudover er det jo hele forløbet fra fra oplæg til altså Der er Jo dialog hele tiden." L: "Ja det og det tænker Jeg det er det vi gør. Vi jo rigtig meget i det her fag, altså for at understøtte, at der kommer nogle refleksioner og med henblik på, at der opstår nær transfer ikke er så"	100 101 102 102
Sanser	K:.. "Af for eksempel mærke Tyngden af en dyne eller sidde med de her tunge kæle bamser Vi har, eller med de her farvede tørklæder. Vi har Sådan en kasse med alt muligt forskelligt forskelligt, så det her med at sidde i det og bruge sanserne. Der er nogle duft måtter, og det sætter en masse refleksioner i gang hos eleverne også i forhold til Den her forskellighed, Det er hvad de hver især synes er behageligt og ubehageligt. Altså så der også ligger nede der at at få en forståelse af, at bare fordi at man har læst om noget der kunne være godt, så er det ikke nødvendigvis godt for alle med demens heller elevernes refleksion. Og og igen det og inddrage livshistorien og få en fornemmelse af det" L: "Det kan godt være at jeg ikke har en time. Men Jeg kan faktisk få en rigtig god stund, hvor Jeg kan arbejde ud fra Tom Kitwood og Det er det understøttet af reminiscens teorier ikke? Og og og man kan se at borgere altså Der er sansestimuli som gør at borgerne også bliver tryk og har en god stund og understøttet noget livskvalitet"	95 96 97

	L: vi prøver jo også netop det her med, at de kommer ud i den gamle by, hvor de får , altså i forhold til reminiscens metoden, hvor de får de her ting i hænderne, altså igen den kropslige læring, at de lige bliver forstyrret i at gøre Sådan nogle tanker og overvejelser	
Velfærdsteknologi	L: "Jamen og og det tænker jeg også på, at der kunne man også håbe på den her sanselige oplevelse gør at de får nogle refleksioner om, hvor vigtigt Det er med kommunikationen. Ikke fordi borgeren her bliver mere forvirret af alle de spørgsmål"	99
	L: " Jeg mærkede i Hvert fald selv den der tristhed i at have været der. Det det sad i mig flere dage, altså Sådan der med at frygteligt det må være at være i. Ja det der tab ja"	99
Praksisnærhed	L: "Hvordan kan man anvende det i praksis? Ja at gøre det så praksisnært der som muligt"	94
	K: "Altså de kan godt de trække nogle tråde ud fra deres oplæringsperioder"	94
	L: "Jamen jamen det altså Det er jo altså vi hvor vi vi prøver det her med at vi altså her med at Vi har fokus på læringsmiljøet, ikke. Så tænker vi også som vi begge har nævnt differencering og transfers. Altså hvordan er det vi prøver at understøtte det?"	107
	K: "Og praksis nærheden også, altså.!	
	L: "I den grad ja. Og og den tænker jeg Sådan lidt, at i forhold til praksis nærheden, der har jeg erfaring med at bruge en demenskoordinator, som er enormt kreativ også i forhold til alt det her med sansestimuli, ligesom har en baggrund som assistent som også ville have været oplagt. Jeg bruger hende på hjælper uddannelsen, men var også en man måske også lige kunne tænke ind i forhold til repetition på anden skoleperiode. Det er noget, vi måtte ryste sammen senere, ikke oss. Det er jo også igen at gøre det praksisnært ikk og og det giver noget andet, når der står en ude fra praksis"	
	K: "Ja og hele tanken med meningsfuldt, altså hele baggrunden med meningsfulde aktiviteter, som jo også er lidt Vores uddannelser er bygget op omkring, er også en del af det, når vi taler reminiscenser, så find find ud af hvad der er meningsfulde aktiviteter for for borgeren ikke"	100
Undervisning/didaktik	LUP ny fordi: L: "vi havde jo fokus på demens også i skoleperiode 1a men så lige pludselig kom der ændringer i uddannelsen, og så var der også et ønske fra praksis om, at der skulle være noget mere demens undervisning og så var det egentlig som vi så det timemæssigt, og hvordan det passede ind, så tænkte jeg, men så giver det egentlig god mening, at vi prøver, at de får en koncentreret periode med demens"	92
	Skolens FPDG og fagmål: L: " så kan vi tale ud fra altså udgangspunkt i skolens FPDG også være det, Vi skal leve op til det her, og Der er nogle fagområdemål vi Skal leve op til. Det er jo også lidt, og der kommer jo	93

	noget helt fra ministeriet, hvor vi ikke har haft indflydelse på det også, men der ligger heldigvis i tråd ved det ikk, vi kan stå inde for vores undervisningsmål”	
	K: Altså man kan sige det Har de allerede fået På 1a også i forhold til Forebyggelse og magtanvendelse... Og så ligger der jo også altså det helt teoretiske lovstof ligger jo på Kvalitet og udvikling”	94
	L: ”og huske at vi behøver ikke nå det hele altså fordi måske har vi været omkring de her fagmål før ikk, men det vi havde tænkt forberedt, at det her kunne Vi også nå At komme omkring i undervisningen, så vi heller ikke panikker som underviser”	106
	Sanser og velfærdsteknologi L: ”Men det rammer jo virkeligheden, eller det ved jeg ikke. Det må vi jo se, men det, det matcher jo meget godt. Det, som Vi har tænkt os. Sansestimulerende og teknisk”	91
	Stilladsering: K:” Det er jo helt på grundforløbet de ligesom får viden om det. Det bygger vi jo videre på stilladsering og så i en ja på nogle måder lidt i en anden kontekst. De får noget mere forståelse for det her med livshistorier så.Ja, hvad kan man sige? De får lidt mere teori på eller lidt mere viden om det med livshistorie mere end at det bare giver god mening at arbejde med”	96
	Undervisningsdifferencering: K:” Sådan så der stadigvæk er noget af klassen der kan være med til også at give noget noget respons og være med til også at være med på en lytter i forhold til den Refleksion de elever, der ligesom hvad kan man sige er på, At skabe noget viden hos -.Ja hos hos dem, der lytter med, ikke?”	101
	K:” Så har jeg jo også det sidste hold jeg havde. Der var de jo hvad var de 15, 16 stykker og Det er der forskel på, når vi lige om lidt kommer til også at få et hold på mere end 30, altså det det det siger næsten sig selv, at der vil være noget, hvor man vil blive nødt til at gøre det på en sådan nogle fremlæggelser på en anden måde”	101
	K:”..Til netop at blive forvirret, og Det er på trods af at have en vis alder også. Altså Vi har jo også en del elever som er er ældre. Og ja Ældre også end os Lene. Altså det der med at man nogle gange Sådan kan tænke jeg stod i går på et tidspunkt og tænkte hold da op. De var helt tryllebundet inde i klassen. Jeg havde sat dem i gang med noget og var gået ud, og jeg listede mig ind ad bagdøren, så ingen har set mig, men alle var bare optaget. Det var ikke nogen Af de her 25 elever som sad og giver noget andet, og Det var Det var bare Sådan Det var sgu lidt magisk”	105
	Etik: K:” Jeg prøver at være meget, meget tydelig om, og det gør jeg igennem og altså igennem forløbene med eleverne, fordi vi jo også arbejder med	104

	simulationen på på andre forløb. Netop det der med at sige nu får - og nu - Holder i jeres præsentation, og så siger jeg noget, og jeg kommer til at stille nogle spørgsmål ned i noget, og Det er ikke for at slå jeg i hovedet med det i måske har gjort forkert, eller det handler mere om Sådan en nysgerrighed på, om i kunne få nogle nye vinkler på, så Jeg synes netop at gøre dem opmærksom på, hvad det handler om, når jeg stiller de her undrende spørgsmål”	
	L:” Jeg jeg tænker også, at det er fordi der er sket så mange ændringer i vores uddannelse at at de bliver mere vænnet til det også. Altså nu i forhold til det her med inden de skal ud. Nu må jeg ikke kalde det praktik. Men inden de skal - Opleve ja oplæring. Ja ja og og så tænker Jeg også at Jeg vil.. Min erfaring er Også Jeg har lige haft et forløb på anden skoleperiode. Jamen det Det er få grupper hvor der kan være nogle udfordringer, men at nogen synes Det er grænseoverskridende og så taler man med dem om hvordan Det kan løses ikke, så Jeg synes egentlig altid der findes nogle løsninger i det, og når de også altså de prøver at leve sig ind i de her roller, når de skal anvende noget teori, ikke? Så så det. Jeg har ikke prøvet at stå med nogle elever hvor at de ikke har villet filme og så har der der også været nogen som siger så laver vi lodtrækningen, og så dealer de med det ja”	103
	Menneskesyn: K: ”Det er vigtigt, at vi som underviser er det, der bestræber mig på ikke at være fordømmende over for vores elever, men netop hele tiden tænker de har jo også en rygsæk med, men det er de nu engang har med sig og, og så kan målet godt være, at vi gerne vil, og de skal kunne se det hele menneske og have fokus på det, når de kommer ud Men jo også jeg jeg. Der er netop en forståelse for dem. Jeg ved ikke, om det bliver noget vrøvl, det jeg sir. Ja altså ha forståelse, for det er en proces vores elever går igennem”	105
	K:” Og Jeg synes måske også at jeg lige får lyst til lige at skal nævne den der forskellighed der ligger på de 2 skoler fordi jeg oplever - Jeg oplever færre af den type elever du nævner der end jeg gjorde da jeg også undervist på skolen i Århus. Ja.Ja, Jeg synes Det er noget. Jeg elsker jo at være sammen med de her mennesker. Jeg synes jo simpelthen netop, at de også rigtig mange af dem størstedelen af dem er jo nogle steder, hvor de også er villige”	105
	PLF: K:”det her med at oss netop at sikre en sammenhæng igennem, altså sikret den røde tråd igennem uddannelsen også. Ligger der jo rigtig mange elementer i denne her i det her demens fokus altså”	108
	L: Altså man kan sige skolen kunne måske - Også hvis altså -hvis man Vil - altså man vil, de siger jo man prioriterer vores samarbejde på tværs, men men så skulle man måske også tænke ind og fastlægge nogle	109

	tidspunkter, vi kunne mødes Ikke fordi Vi har en høj undervisningsnorm og det er rigtig komplekst at finde tidspunkt, der har vi Jo set Karen i Vores kalender ikke altid muligt.	

Delkonklusion på interview med underviserne før opstart af undervisningsforløbet;

Underviserne ønsker at gøre eleverne nysgerrige på de borgere de kommer ud at arbejde med og igennem kropslig læring, som Kjeld Fredens taler om, at kunne give eleverne en kropslig læring der giver dem en forståelse af borgerens behov og nødvendigheden af at de som omsorgspersoner ser det hele menneske.

For at skabe refleksion hos eleverne vil de udfordre eleverne kropsligt, mentalt og teoretisk. De vil tilrettelægge et forløb hvor, sanser kommunikation, reminiscens, personcentreret omsorg understøtter elevernes læring så de opnår nær transfer.

Igennem sanserne og reminiscensmetoden vil de lære eleverne om nødvendigheden af at kende borgerens livshistorie for at styrke borgerens livskvalitet.

Igennem brug af teknologi og velfærdsteknologi i undervisningen vil underviserne give eleverne en oplevelse af hvad de kan gøre for borgere med demens og i demenssimulatoren lade eleven udforske hvad der sker i kroppen når man selv bliver dement, som underviserne også selv har prøvet.

Praksisnærheden i undervisningen kommer i spil ved en gæsteunderviser der er demenskoordinator og ved at vise eleverne hvilke redskaber i sansestuen de kan bruge i forhold til borgere med demens; sansestimuli, livshistorie, reminiscens så de kan skabe meningsfulde aktiviteter for borgerne samt demenssimulatoren hvor de prøvede hvordan det er at være demensramt.

Undervisningen vil være en vekselvirkning imellem oplæg fra underviseren, selvstændigt arbejde og gruppe arbejde, sammen med visning af dokumentarer, gæstelærere og repetition af den undervisning eleverne tidligere har haft om demens, så de understøtter elevernes stilladsering (Smidt, 2013). Med mulighed for undervisningsdifferencering undervejs og tid til spørgsmål og opfølgende samtaler med eleverne. De vil være opmærksomme på det menneskesyn og den etik der er i forhold til demente borgere.

De to undervisere der har lavet forløbet har udarbejdet forløbet i et Professionelt Lærings Fællesskab (PLF), på tværs af skolen lokationer, dette underbygger skolens tanker om det Fælles Pædagogiske Didaktiske Grundlag(FPDG) så vidt som tiden tillod det.

Observationer

Her var undervisningen 4 hele skoledage fra den 2.11.2011 – 15.11.2022

Silkeborg undervisningsforløb

Observationspunkterne	Silkeborg - dag 1	Bilag: sidetal
John Dewey	Anerkendelse af elevernes praksiseksempler (et fælles sprog), refleksion over; at de som professionelle omsorgsgivere hele tiden skal være opmærksomme på dagsformen og kende til borgerens livshistorie – situeret læring. Ville efter dokumentaren hjem og kramme deres egen familie	55
Kjeld Fredens	Bevægelse imellem hvert didaktisk tiltag gav ro i klassen. Eleverne arbejde med piktogrammer, tegnede et ur som en del af aktiv læring, så og hørte dokumentar og Power point	55
Sanser	De tegnede, bevægede sig, snakkede og hørte	55
Teknologi	Ingen elementer i spil	-
Praksisnærhed	Elevernes egne erfaringer blev inddraget, demenstest prøvet af. ABC-demens skal eleverne bruge i deres kommende praktik	55
Didaktik/undervisning	Oplæg fra underviser, opgaver løses med sidemand om dokumentar, Tom Kitwood genopfriskes, ABC-demens introduceret, bevægelse for klassen imellem de forskellige didaktiske tiltag. Meget interaktion imellem underviser og elever igennem hele dagen samt etiske overvejelser i forhold til borgere med demens	55

Fig 1.1: Første dag til undersøgelse af observationspunkterne

foto fra den Gamle By

Observationspunkterne	Silkeborg - dag 2	Bilag: side

John Dewey	Eleverne var meget opmærksomme og gik på opdagelse i lejlighederne og oplevede og fortalte hinanden hvilke ting og hvilke borgere der kunne inddrages i deres arbejde. Situeret læring og refleksiv tænkning	77
Kjeld Fredens	De brugte alle kroppen til at sanse og forstå hvordan konceptet om den Gamle By fungere. Indholdet i undervisningen og metoden med at de selv oplever byen på egen krop giver mening	77
Sanser	Haverundvisning, reminiscensstuerne hvor man måtte røre ved alt og den Gamle By og dens butikker og huse. Toilet-papiret vakte minder hos en del af de ældre elever, der skulle vise hvordan man skulle gubbe det for at gøre det mindre hårdt.	76-77
Teknologi	Ikke i brug	-
Praksisnærhed	Brug af lejligheder til borgere med demens	76
Didaktik/undervisning	Reminiscens, livshistorie, Tom Kitwood, snak i grupper om oplevelserne og sanseindtrykkene, hjemme arbejde med ABC-modulerne	76

Fig 1.2: Anden dag til undersøgelse af observationspunkterne

Observationspunkterne	Silkeborg – dag 3	Bilag side
John Dewey	Dagen er situeret og praksisnær læring da eleverne her oplever hvordan det er at være dement, skal se en video med en situation sammen i grupper om en dement borger som de selv skal lave en bedre video version af. Sanserne kommer i spil i sansestuen med konkrete forslag til sansestimulering de selv kan gøre i deres kommende arbejde.	79-80
Kjeld Fredens	Der er en tydeliggørelse af kropsbevisheden som fundament i sansegangen	79
Sanser	Hele dagen er sansebaseret i sansestuen og sansegangen og demenssimulatoren. Lugte-, lyde-, se-, mærke-, balancesansen kom i spil	79-80
Teknologi	Demenssimulatoren, her oplever eleverne hvordan det er at være ramt af sygdommen demens. Brug af telefoner til løsning af opgaven	
Praksisnærhed	Demenssimulatoren kan vise dem hvordan kommunikationen med borgerne ikke skal være. De oplever hvor svært det som demensramt kan være at klare sig selv. Sansestuen giver dem konkrete velfærdsteknologiske og sansestimulerende redskaber til deres arbejde. Videoerne viser dem konkrete situationer med borgere som de skal forholde sig til og dernæst lave en anden version af hvor kommunikationen spejler en personcentreret omsorg	81
Didaktik/undervisning	2 undervisere på hele dagen. Sanserne, livshistorie, reminiscens, demenssimulator, videoer, klasseledelse så alle elever når igennem alle punkter i løbet af dagen	78

Fig 1.3: Tredje dag til undersøgelse af observationspunkterne

Demenssimulatoren:

I Demenssimulatoren bliver de igen instrueret i hvem de er i øvelsen. Den ene får en vest på med stemmen de skal føle samt et indkøbsnet udleveret og så går de ind i simulatoren. Dette er en kort opsummering af deres tilbagemeldinger i stikordsform:

Latenstiden blev længere	Skam	Ked af de	Frustration	At blive presset
At blive i tvivl om, om det man oplevede gav mening	At føle sig som dement	Man glemmer lidt at de er syge	Godt vi er to til at bearbejde dette	Vi skal huske at give tid til svar
Voksenskældud	At være tilskuer til ens eget liv	<u>Mega</u> ubehageligt	Hvad er rammen – fortæl mig hvad der skal ske	Det sætter følelserne i gang
Kunne ikke rumme flere sætninger	De taler hen over hovedet på mig	Ked af det	Alt er huler til bulter i mit hoved nu	Skræmt
Alene	Øjenhøjde	Her kan jeg se min egen praksis	Nærvær	<u>Forvirrethed</u>
Lærerigt at prøve at få så mange indtryk	Mangler ro	Det gik for hurtigt, jeg kunne ikke rumme alle de sætninger	Jeg følte mig alene	

Figur 1.31 Udtalelser fra elever efter turen i demenssimulatoren og deres efterfølgende refleksion

Observationspunkterne	Silkeborg - dag 4	Bilag: side
John Dewey	Eleverne viste at de havde opnået et overblik over den lærte teori igennem deres oplæg. De reflekterede over hvad de selv havde fået ud af forløbet og hvilke ting der havde optaget dem mest i læringsprocessen	82
Kjeld Fredens	Eleverne viste at de ting de havde oplevet de andre dage blev anvendelige for dem og kunne bruges i praksis igennem	82

	deres fremlæggelser; reminiscens, sansestimulering, kommunikation, livshistorie, velfærdsteknologi	
Sanser	Alle grupper brugte sanser i deres fremlæggelser med eksempler fra deres tur i den Gamle By, eller sansestuen eller demenssimulatoren eller egen praksis	82
Teknologi	At eleverne havde prøvet hvordan det var at være demensramt på egen krop, spillede en stor rolle i deres empatiske fremlæggelser	82
Praksisnærhed	Eleverne fremviste på bedre vis i deres fremlæggelser at de kunne forene deres teori og praksis så den i situationer med borgere gav mening og anvendelighed	82
Didaktik/undervisning	Klasseledelse i konfliktsituation i en gruppe. Klar og anerkendende feedback, "Nu giver jeg jer feedback blev sagt inden hver tilbagemelding til gruppefremlæggelsen". Hvilke teorier og teoretikere gruppen havde valgt at bruge blev der spurgt ind til og givet konstruktiv feedback på.	82

Fig 1.4: Fjerde dag til undersøgelse af observationspunkterne

Opsummering af dagene i Silkeborg:

I Silkeborg oplevede jeg en engageret underviser med god klasseledelse som var lydhør overfor klassen og dens udfordringer og som udviste stor empati og høj faglighed. Hendes engagement smittede af på eleverne og der var stor spørgelyst blandt eleverne og de arbejdede generelt godt.

Eleverne var gode til at bidrage med viden fra praksis og gøre undervisningen vedkommen sammen med underviserens egne oplevelser fra praksis. Eleverne opnåede gennem brug af egen krop og sanser hvordan sansestimuli kan påvirke dem og hvordan det kan give livskvalitet til borgere med demens. I den Gamle By oplevede de levende reminiscens, også her igennem egen krop.

Igennem velfærdsteknologi som for eksempel sansestimulerende vuggende og spillende stole, bamser og demenssimulatoren prøvede eleverne hvordan det er at blive overstimuleret eller hvordan en demensramt borger oplever hverdagen.

Dette sanseorienterede, teknologiske undervisningsforløb har givet eleverne mulighed for at få en mere hermeneutisk tilgang til demensramte og deres pårørende. De har oplevet etiske dilemmaer i videoerne hvor de selv igennem deres lærte måde at bruge kommunikation på og deres nye teori om personcentreret omsorg har kunnet omsætte denne teori til praksis i deres egne producerede videoer. Disse videoer viste stor empati for dem demensramte og hvordan kropssprog og kommunikation kan gøre en stor forskel for borgerens livskvalitet. Der var blevet udviklet enaktiv læring af underviserne og eleverne viste at de havde opnået akkommodativ læring. Det har, som jeg observerede det, været et lærerigt forløb og en enkelt dag

et meget koncentreret forløb med refleksioner over underviserens måde at give feedback på og vigtigheden af denne.

Århus læringsforløb:

Her var undervisningen fordelt på 6 halve dage fra den 8.11.2011 – 7.12.2022

Observationspunkterne	Århus – dag 1	Bilag: side
John Dewey	Eleverne oplevede hvad en reminiscenslejlighed kan gøre for borgere med demens og reflekterede over hvilke borgere der ville kunne nyde godt af et besøg, eller hvilket familiemedlem de kunne tage med. Disse samtaler og refleksioner forgik i grupper	83
Kjeld Fredens	Ved at røre og fornemme oplevede eleverne på egen krop hvad en reminiscenslejlighed kan. Der blev en tydeliggørelse af hvad der kan bruge i deres kommende arbejde med borgere og deres livshistorier og reminiscens	83
Sanser	Eleverne brugte alle deres sanser; balance-, høre-, føle, lugte-, syns-, smagssanserne denne dag. De var ivrige efter at afprøve disse sansestimuli sammen med navngivne borgere. Eleverne var smilende og snakkede	83
Velfærdsteknologi	Ikke i brug	-
Praksisnærhed	Mulighederne i lejlighederne og den Gamle By for at "åbne" demensramte borgere blev til anvendelige muligheder for eleverne i deres kommende arbejde	83
Didaktik/undervisning	Reminiscens, Tom <u>Kitwood</u> , livshistorie, sanser, gruppearbejde	83

Fig 1.5: Første dag til undersøgelse af observationspunkterne

Foto fra den gamle By

Observationspunkterne	Århus – dag 2	Bilag: side
John Dewey	En gennemgang af læringsmålene og elevernes forståelse af disse gav et fælles sprog for forløbet	85
Kjeld Fredens	Kom ikke så meget i brug	-
Sanser	Eleverne så en dokumentar og arbejdede selv med ABC-demens på deres computer	85
Velfærdsteknologi	Dokumentaren blev vist og de arbejder selvstændigt med ABC-demens	85
Praksisnærhed	I ABC-demens er der moduler der omhandler praksis	85
Didaktik/undervisning	Undervisnings differencering, fælles undervisning om dokumentar, livshistorie	85

Fig 1.6: Anden dag til undersøgelse af observationspunkterne

Observationspunkterne	Århus – dag 3	Bilag: side
John Dewey	Eleverne talte om opgaven forløb, hvad de så i videoen i forhold til løsninger og planlagde forløbet sammen	86
Kjeld Fredens	Eleverne så videoerne med borgerne og skulle selv gøre næste udgave af videoerne bedre for borgeren, i en ny indspilning de planlagde sammen	86
Sanser	Eleverne fik hele kroppen i spil da de selv skulle agere i videoen og derigennem opnår kropslig læring	86
Velfærdsteknologi	Brug af telefon som velfærdsteknologi til løsning af opgaven	86
Praksisnærhed	At omsætte en video/ en situation med en borger til en ny situation hvor der tages højde for borgerens livskvalitet gav god mening for eleverne	86
Didaktik/undervisning	Videoerne, dokumentar, gruppearbejde, produktion af video af eleverne i fællesskab	86

Fig 1.7: Tredje dag til undersøgelse af observationspunkterne

Observationspunkterne	Århus – dag 4	Bilag: side
John Dewey	Reminiscens gennemgås og i grupper arbejder de med spørgsmål til dokumentaren, de får et fælles sprog for reminiscensprincipperne og reflektere efterfølgende på klassen over de spørgsmål som underviseren har bedt dem arbejde med	87
Kjeld Fredens	Dokumentaren som indhold og spørgsmålene som metode bliver her brugt og eleverne arbejder koncentreret med dette	87
Sanser	Dokumentaren rør flere af eleverne og de er berørt af de pårørendes situation og deres udtalelser om disse	87
Teknologi	Dokumentar, ABC-demens modulerne	87
Praksisnærhed	Eleverne kan i dokumentaren se hvor vigtigt det er at se og kommunikere med de pårørende. ABC-demens skal eleverne bruge i deres kommende oplæringsperiode	87
Didaktik/undervisning	Dokumentar, ABC- demens, undervisningsdifferencering, gruppearbejde, etik	87

Fig 1.8: Fjerde dag til undersøgelse af observationspunkterne

Observationspunkterne	Århus - dag 5	Bilag: side
John Dewey	Eleverne viser her at de igennem forløbet har opnået et fælles fagsprog omkring demens og hvordan man forbedre borgernes livskvalitet	83
Kjeld Fredens	Igennem handleorienterede videoer viser eleverne at de har forstået teorierne bag livshistoriens betydning og personcentreret omsorg (Tom <u>Kitwood</u>)	83
Sanser	Sansestuerne og den Gamle By blev inddraget som mulige løsninger	83
Teknologi	Alle brugte computere og telefoner til fremlæggelserne	83
Praksisnærhed	Kommunikation med dement ramte og deres pårørendes betydning blev vist igennem deres fremlæggelser	83
Didaktik/undervisning	Gruppefremlæggelser, feedback, teorierne og teoretikeren, dokumentar, etik	83

Fig 1.9: Femte dag til undersøgelse af observationspunkterne

Observationspunkterne	Århus – dag 6	Bilag: side
John Dewey	Demenskoordinatoren fik vagt elevernes nysgerrighed for hvad sanser og livshistorie kan gøre for en demensramt borger og reflekterede over hvilke muligheder hendes tilgang ville kunne give dem og de demensramte	89
Kjeld Fredens	Alle elever fik materialerne i hånden og brugte tid på selv at overveje hvad de selv kunne lave og hvilke borgere der kunne få gavn af det.	89
Sanser	Alle elever følte og så de forskelle løsninger på sansestimulation	89
Teknologi	Kom ikke i brug her, andet end telefoner der tog billeder af materialerne	89
Praksisnærhed	Demenskoordinatoren kombinerede teorierne med praksis igennem sit virke og de materialer hun havde medbragt	89
Didaktik/undervisning	Gæsteunderviser, teori og teoretikere, sansestimulering, kommunikation, etik	89

Fig 1.10: Sjette dag til undersøgelse af observationspunkterne

Opsummering af dagene i Århus:

Eleverne oplevede sanseorienteret undervisning i form af dokumentarer, sansestuen og besøg i den Gamle By hvor livshistorie og reminiscens og personcentret omsorg blev praksisnært. Besøg fra praksis af en demenskonsulent vakte stor interesse blandt eleverne, da teorierne her blev omsat til noget brugbart og konkret der ikke tog lang tid at konstruere, når først man havde ideen.

Velfærdsteknologisk oplevede eleverne i sansestuen hvad bevægelse, lys, lyde, billeder og lugt kan bibringe af erindringer hos en demensramt borger og hvordan de selv kan gribe de muligheder og anvende dem i egen praksis. Brug af videoer og telefoner til fremstilling af produktet til fremlæggelsen virkede godt og eleverne var trygge ved denne form for visning af produktet.

Empatien overfor borgerne var i forløbet ikke så gennemgående tema hos eleverne i Århus, her var fokus mere på de pårørende og deres udfordringer, dog viste de i deres videoer med borgerne en empati og forståelse for borgerens udfordringer der peger i den rigtige retning. Eleverne reflekterede i deres fremlæggelser i forhold til deres egen rolle som omsorgsgiver og de etiske overvejelser de skal have i forhold til borgere med demens.

Underviseren havde udviklet et enaktivt forløb hvor krop og hjerne lærer sammen og eleverne viste også her abduktiv læring i deres fremlæggelser og tilbagemeldinger i interviewet.

Der var knap så meget bevægelse generelt i dette forløb i løbet af dagene, men dette er nok også en del af planlægningen i forhold til didaktikken, da det er halve dage i Århus og hele dage i Silkeborg.

Delkonklusion:

I forhold til mine observationer så jeg to forskellige klasser med to forskellige undervisere der underviste i det samme nye forløb om demens i faget Psykiatri skole 1b.

Der er stor frihed på SOSU Østjylland til at planlægge undervisningen forskellig, alt efter hvilken klasse man underviser, når bare læringsmålene bliver opfyldt.

Det har været tydeligt i mine observationer at de to klasser var meget forskellige.

Det der er tydeligst for mig er at klassen i Århus mest var engagerede i omsorgen for og kommunikationen med den dementramte og dennes pårørende, hvor det i Silkeborg var empatien for den demensramte borger og hvordan det der er at have demens der fyldte mest i fremlæggelserne og i samtalerne i klassen.

Det sansestimulerende og velfærdsorienterede undervisningsforløb har udviklet to forskellige forløb som også afspejler undervisernes didaktik. De har begge to valgt at undervise ud fra den klasse de oplevede og i Århus var der mere klasseundervisning og guidning i opgaverne. Denne klasseledelse gjorde det muligt for underviseren at differencere undervisningen (ABC - demens, 2022) og hjælpe eleverne til at blive så gode omsorgsgivere som muligt, klassen var generelt en stille klasse. Eleverne kom ikke i demenssimulatoren på grund af sygdom blandt undervisere.

I Silkeborg fik eleverne mere frie tøjler og levede op til underviserens forventning om selvstudie og fordybelse. I Silkeborg kom eleverne alle i demenssimulatoren. Eleverne virkede mere trygge og larmende i Silkeborg og var ikke bange for at stille "dumme" spørgsmål og viste tillid til at det der blev sagt blev modtaget i samme ånd. Eleverne i Silkeborg er lidt ældre generelt og om dette er udslagsgivende kan kun blive en hypotese.

Den tydeligste forskel er nok ordet samtale. I Silkeborg var der meget samtale imellem underviser og elever og i Århus var det mere tydeligt at det var mange spørgsmål fra underviseren og svar fra eleverne der kendetegnede forløbets kommunikation.

I Silkeborg blev der reflekteret over forløbet så vel som deres egen udvikling igennem forløbet hvor eleverne i Århus mere reflekterede over deres rolle i forhold til borgerne og de pårørende.

Forløbets varighed kan også have haft en indvirkning på elevernes måde at huske det skete og evnen til at reflektere over det. I Silkeborg strakte forløbet sig over 14 dage og her var eleverne refleksive i forhold til

hele forløbet hvor forløbet i Århus var fordelt over 1 måned, så med mange andre fag ind imellem dette forløb om psykiatri kan det måske være svært at skelne og huske hvilken læring der fandt sted hvornår, så derfor reflekterede de her mest over de sidste dage.

Uddrag fra interview med elever Silkeborg

	Elev citater	Bilag: side
Kjeld Fredens	Sansestuen: "Det var godt, at vi fik den lejlighed med også. Så prøvede man det på egen krop"	34
	"Ja så man kan prøve på egen krop, hvordan det føles måske at have den der er over sig eller ja. Hedder det – Dynen - kan ikke huske - eller kugledynen eller den der hvad hedder det kædedynen og kædedynen er jeg i hvert fald personligt selv vild med. At man selv kan mærke også, hvordan den godt kan skaber ro og hvordan det virker på en"	34
	Demenssimulatoren: "Altså jeg bliver selv stimuleret i min sanse eller i altså stimulerer at. Og forestille mig at være den person, der egentlig er dement. Det er jo voldsomt altså Det er jo virkelig voldsomt alle de indtryk"	39
	"Altså Jeg vil i hvert fald være rigtig ked af det og deprimeret står jeg jeg ville blive meget hurtigt. Og blive snakket til på sådan en måde"	39
	"Ja meget spændende emne som havde mere praksis ind i det, vi skal ikke droppe sanse stuen, så er det netop, at vi dropper det praksis praktiske For at sige. Det er sådan, det bliver lidt træls når det hele bare bliver teori fordi det er ikke det vi husker mest Det var der hvor vi havde hænderne i det eller hvad man skal sige ikke å. Når man kan mærke samtidig med"	41
	"Men Det var jo også det vi hørte ude på. Hvad hedder det i den gamle by at Det er kroppen der husker Når vi selv føler det"	41
John Dewey	"Jamen Det kan jo hjælpe dem med at at fastholde deres identitet og også føle at de de kender det de er i. Altså min tanke var lidt da vi slutter ud fra og tænkte ej det der med at borgerne de partou skal have deres egne møbler med, og det er måske slet ikke det man skal gøre. Måske skal man indrette det helt anderledes. Altså Det er sat nogle tanker i gang med mig i hvert fald på plejecenter. Og gribe det helt anderledes an, om det egentlig var hensigtsmæssigt, fordi man siger, hvis de alligevel ikke har noget forhold til de møbler, de har nu. Og det er ikke virker genkendeligt for dem, hvis det egentlig er deres barndomshjem de er tilbage i, så var det måske mere relevant for dem"	33

	"Altså man måske har en bedre forståelse af, at også det der med at det faktisk også kan være ubehageligt at få den her kugledyne eller kædedynen på, fordi den er tung, og man bliver jo sådan lidt låst fast, at at man godt kan blive sådan lidt rastløs til også at starte med, og det kan ha den omvendte virkning end den man egentlig gerne vil have"	35
	"Hvor at altså - godt man får en forståelse af, at man også lige skal give det en tid og prøve det måske flere gange før at man finder roen"	35
	"Jeg synes det var godt sådan rent inspirationsmæssigt, hvilke muligheder ni har, og specielt de der ting, som som man måske ikke lige tænker over. Men som er let tilgængelig. Altså, Det er måske ikke alle der lige har mulighed for at rekvirere en kugledyne eller en speciel stol, eller. Men men at man også kan bruge andre hverdagsting mere og bruge det i stedet for at det skal være dyrt og og højteknologiske"	35
	"Vi snakkede også om. Vi var virkelig frustreret i går, men sådan set i bakspejl så synes jeg faktisk, vi snakkede enormt meget frem og tilbage og frem og tilbage. Og hvad hvad er det egentlig vi skal og hvordan, hvad, hvad, hvad vil vi? Hvad vil læreren have og sådan noget. Men når jeg når jeg skal tilbage på så faktisk at det var en, - vi har lært enormt meget... Og snakker også lidt om, at det var ligesom samme måde som at være dement, at man hele tiden bliver kastet rundt i det. Vi var jo frustrerede, men nu synes jeg faktisk vi har fået meget ud af det, og så synes jeg også, de her fremlæggelse. At der har været nogle gode fremlæggelser, så nu har jeg også lært noget om de andre former for demens. Tænker på, det er også den måde som der blev spurgt ind på, synes jeg også altså. At når læreren spørger ind til til projekterne bagefter, at man sådan ligesom lærer - kommer dybden med det, så det har været godt. Nu er jeg klogere"	37
	"Jeg er helt enig i, med at fjerne de vigtigste forstyrrende elementer, men selvom at der er rodet, der er ting, der flyder og avispapir hober sig op og sådan noget. Det kan jo godt være at borgeren har levet sådan altid og bare altså at det - At det at det. Et hjem for hende. Jeg synes ikke at man skal gå derind og så tænke øh kan jeg være i det fordi det. Rodet for eksempel. Det er også noget, vi skal kunne rumme, altså det er jo det de kommer med"	40
	"Jeg tænker sådan på det her hygiejnemæssige område også, altså om det er sundhedsmæssigt forsvarligt, at vi også er nødt til a have den side af sagen med. Altså ligger fødevareprodukter i almindelige skabe ja tallerken skabe og så videre altså. Og vedkommende måske ender med at spise af det eller er der afføring i et skab eller hvad der nu ligge. Altså så er man jo også nødt til at tage snakken med de pårørende om hvor er vi henne i den her demens? Altså er er det relevant, at vedkommende bor hjemme. Er der noget, der gør, at vi måske er nødt	40

	til at gøre noget mere, flere besøg eller hvad kan vi gøre? Ikke? For jeg tænker, hun var måske et sted hvor der i hvert fald ikke blev fulgt op på hvor hun havde sine ting henne"	
Sanser	"Jamen for eksempel det der med badesvampe men altså der var både en ru og der var også en der var blød og nemmere at holde ved, altså det var bare et konkret eksempel. Man kan osse stimulere sanserne på andre måder creme og så videre altså ja" "Når man eksempel tager dem i bad man lige giver lidt hovedbundsmassage" "Altså jeg var træt, da jeg tog hjem, som vi virkelig, virkelig træt" "Ja, jeg endte faktisk med til sidst at sige Hov hvor er mine nøglerne henne? Altså jeg bliver selv stimuleret i mien sanser eller i altså stimulerer. Og at forestille mig at være den person, der egentlig er dement. Det er jo voldsomt altså det er jo virkelig voldsomt alle de indtryk, og hvis det er sådan de pårørende eller vi som fagpersoner snakker over hovedet på dem eller giver dem for mange informationer, eller det er jo virkelig overvældende" "Der lugtede helt skævt, gjorde der ikke?" "Det var der hvor vi havde hænderne i det eller hvad man skal sige ikk å. Når man kan mærke samtidig med"	35 35 36 39 40 41
Velfærdsteknologi	Demenssimulatoren "At den er god derude, fordi den også vækker følelser og frustration og altså man prøver det igen på egen krop, ligesom i sanser stuen, hvor irriterende og hvor dum man faktisk føler sig" "Den satte i hvert fald mange følelser i gang med mig. Men også - du godt ved - det der med at når man faktisk snakker fordi hinanden. Snakker hen over dem. Så får de nogle ting med og så sidder de der hvad var nu det og bliver frustreret og ked af det fordi de måske ikke helt forstår tingene og så får de lige et ord der, et ord der fordi man taler over hovedet på dem. Sådan er det de får ikke hele sammenhængen med"	38 39
Praksisnærhed	"Men også ting som man nu kan komme i den der halvfjerds lejlighed på Østerbro og er selv gammel nok til det og så noget vi selv har prøvet på egen krop. Prøv lige at se det der eller nej altså de der følelser der kan sætte gang i, det kan man også bedre forstå, at det også kan sætte følelser i gang ved de ældre, vi kommer i 70er lejligheden" "Men også hvis du siger, at de så havde fået de møbler, som de havde dengang. De var børn og så hvor de er i deres liv. At det ville også skabe en eller anden tryghed"	34 34

	"Hvis Jeg kan vende det lidt om. Så kan jeg sige at øh det her med at komme indenfor sundhedsverdenen. Der havde jeg en forventning om, at når jeg startede på den her uddannelse, så ville jeg være meget praksisnær hele tiden, så jeg forundres over, at hvor meget opmærksomheden der bliver givet omkring fremlægges. Altså det vi skulle lære var noget helt andet end det, jeg tænkte, vi havde skullet lære i oprindeligt. Så jeg tænkte det var sjovt at skolen havde så stor vægt på skolekundskaber og skole læring frem for praksislæring så når vi taler om sansestimulering og det vi har været igennem nu i forhold til den gamle by og det vi oplevede i går. Det oplever jeg meget mere som praksislæring"	35
	"Jeg har lige en ting altså jeg synes det her med sansestuerne. Jeg synes ret hurtigt at jeg kunne få øje på fra min praktik hvilke nogle borgere jeg kunne gøre hvad med, altså sådan inspireret på - det her det kunne jeg godt gøre eller sådan noget, hvor jeg sådan har tænkt, der er i hvert fald nogle ting jeg kan tage med næste gang. Som jeg godt kunne tænke mig at prøve af, så på den måde har det givet en noget"	37
Undervisning	"Jeg synes det gav en god mening, og det gav os et godt indtryk af hvad Det er, vi kan møde ude blandt borgerne. Men dagen i går var hård. Det var den for mig. Alle de her afbrydelser som med med hvad hedder demens containeren derover og og sanse stuen og frem og tilbage mellem gruppearbejde" "Og vi havde også prioriteret vi skulle lige nå at have vores produkt færdigt. Og det var jeg glad for vi skulle ikke stå med i dag. Men Det var enormt hårdt og og som jeg også sagde til vores underviser i går, at jeg manglede bare den her (løfter hæfter om Tom Kitwood). Det kan godt være vi havde hæftet med Tom Kitwood men men jeg manglede simpelthen en gennemgang af den" Sansestuen: "Altså Jeg synes Det kan godt gi mening også ved det her med demens. Men man kan jo bruge det til mange ting, men måske bare ikke lige på samme dag hvor at det er alting der sker på en gang og det var meget kaotisk og jeg var glad for min gruppe fordi ellers så havde jeg - rundt som en hovedløs høne" "Ja det tænker jeg også. For du har arbejdet i psykiatrien. Derfor er din viden rigtig, rigtig stor. Meget af det her kan du også. Så så Der er jo en viden som skal videre til os. Men om man så kunne lægge lidt flere timer på måske det her fag eller det ved jeg ikk'" "Se på opgaveformulering. Ja og så kan man jo måske se mere på det som jeg skal præsentere, der kan man måske lægge ind prøv at kigge i Tom Kitwoods hæfte her. Der ville jeg gerne have haft noget mere grundlæggende"	36 36 37 38 41

Delkonklusion Silkeborg; Eleverne fortæller i interviewet at de har følt på egen krop hvordan det er at være demensramt og hvilke borgere der vil kunne få glæde af sansestimulering. De giver udtryk for at det har givet dem større forståelse og empati for borgerne og en anden tilgang til hvordan de kan kommunikere med borgerne.

De har igennem teknologiorienteret, velfærdsteknologi og sansestuen selv oplevet at det kan være hårdt at blive overstimuleret eller hvor frustrerende det kan være at blive talt hen over hovedet på. De kunne perspektivere deres oplevelser og oplevede praksisnærhed i forløbet. Eleverne opnåede igennem samtaler med hinanden en frustration der førte til ny viden og en dybere refleksion over det lærte. De var reflekterende i forhold til læring igennem kroppen og det det havde sat i gang hos dem som omsorgsgivere.

Det de manglede var en yderligere gennemgang af det grundlæggende materiale af Tom Kitwood samt tid til fordybelse.

Uddrag af interview med elever i Århus

	Elev citater	Bilag: side
Kjeld Fredens	"Det det er det jo fordi det er noget man kan bruge. Men altså det er jo det her der altså hvad det gør ved mig, der er jo ikke sikkert det har samme betydning for, hvad at det ville gøre ved den anden. Det er vigtigt at man ser på mennesket når de prøver de her ting. Nogle vil helt sikkert mærke at det gør dem rolige, fordi altså man skal jo bare time det og så er altså godt fordi det er - jo ikke sikkert du får det godt efter en halv time men ja måske bare 5 minutter"	49
	"Det er jo svært og og finde noget, altså hjælpe dem. Reagere med det rigtige hjælp hvis man ikke ved så meget om livshistorie. Men jeg tænker, hvis man oplever Sådan noget, man kommer til borgere, som man ikke kender, så kan man bruge; Altså altså hvordan ser lejligheden så kan? Man kan snakke om det der er er måske eller jeg - altså bruger billedet af af af gården ikke? Man skal gøre noget med det der er"	50
	"jeg ville også sige kommunikationen i forhold til den demente. Ku aflæse deres kropssprog"	55
John Dewey	"Altså man reflekterede faktisk hvorfor godt vi faktisk har det i dag, altså hvor nemt det er i forhold til hvordan det var dengang. Ja madlavning og men også hygiejnisk altså"	47
	"Det er fordi vi sådan, højst sandsynligt komme til at arbejde med demente så det er meget godt for os og vide, hvad der sådan er af	47

	muligheder for at få dem til at slappe af. Ja, for at finde den rigtige hjælp.” ”Måske at når man har nogle forskellige borgere der måske har alzheimers eller et eller andet så man så. De teoretiske ting kommer sammen med det i praksis ikke også. Altså så er man ligesom selv har en ide om det her. Det skal jeg så lægge mærke til her. Det er for at tænke på, hvis jeg sidder og lavede abcen” ”Altså der fik man også lidt andet perspektiv, og man fik de pårørende. Med osse den ene, der med og også børnene altså. Der er også den gruppe vi vi skal se. At de blir glemt, for der var vist ikke så mange tilbud. Helt de nævnte altså Sådan. Ja, Det er også vigtigt at have. Fokus på den del” ”Jeg tænker, det handler meget tålmodighed og noget skaber en ro omkring den demente borger. Jeg tror - de forstår jo ikke, at de har glemt noget, ligesom os at man ikke ændrer i sit kropssprog, men ikke bliver irriteret eller sådan over, at de ligesom spørger om det samme om og om igen”	51 53 55
Sanser	”Jeg synes også det er meget godt at prøve det selv i stedet for at man hele tiden bare for eksempel altså tage en vest på og sådan det gør Sådan noget” ”Altså hvis man ikke selv har prøvet det, jamen så kan jeg ikke sætte mig ind i det, med lydene og alt det man skal se, sådan.... Den der dobbelt tryk. Den er helt særlig. Også bare at sidde lidt. Altså jeg sidder så godt! (tyngdedyne) ”Tænke mere ud af boksen. Ja, og sanser altså alt efter hvilken institution man er i. Man skal huske at bruge dem” (Sansekasser) ”Jeg kan godt lide Det var så konkret og hun kommer med nogen ting man kan gøre Så det egentlig bare er lige at samle nogle ting. I den her kasse. Og ja, Det er ikke Sådan ligesom ja hun gør det Sådan helt nær hvad vi kunne gøre ja”	48 48 53 53
Velfærdsteknologi	”Jeg synes også det er meget godt at prøve det selv i stedet for at man hele tiden bare for eksempel altså tage en vest på og sådan det gør sådan noget” (sansestuen) ”Når man kan tage det lidt i sit eget tempo og sådan og sådan har brug for pause. Men Jeg synes også det var godt - der var de der spørgsmål til sidst vi kunne følge op på sådan ikke for at blive testet, men for ligesom at For hvad har jeg fået ud af det her? Jeg kan se, at Jeg faktisk har fået noget med mig. Jeg kan faktisk huske de ting der så lige kommer om demens. Spørgsmålet var også meget oplagt, men Jeg synes Det var en god måde at gøre det på”(ABC-demens)	48 50

	"Jeg gjorde det, fordi jeg fik tildelt en borger med demens, og der var jeg meget, så jeg vidste ikke Jeg har ikke prøvet at snakke med en borger med demens på den måde og så sagde min vejleder jeg sku gøre det. Efter en uge snakkede vi om hvordan jeg så havde oplevet det her ABC"	52
Praksisnærhed	"Fordi vi kan bruge det i praksis til beboerne, altså man kan tage dem med derind, eller man kan bare få nogle ideer til hvad man kan. Ja fordi hvordan de har boet eller sådan noget"	47
	"Og så kan man simpelthen tage noget over til de ældre omkring nogle ting, som der har noget at gøre med det de har lavet tidligere. Det sætter i gang i nogle gode ting og og derfor er det vigtigt"	47
	"Men det kan jo være et scenarie fra praksis Ikke. Der ved man ikke hvad man kommer ud til"	49
	"Ja jamen jeg tænker fordi vi har jo været i praktik. Jeg tænker inden vi fra i praktikdel så var der måske lidt svært fordi vi ikke har prøvet det før, nogle af os, i hvert fald ikke alle. Så nu hvor Vi har prøvet lidt, så tænker jeg det er Sådan. Det er derfor at det var sådan lidt. Så ved vi sådan okay, hvordan vi vil vise det og snakke, hvordan vi vil kommunikere"	50
	"Jeg gjorde det, fordi jeg fik tildelt en borger med demens, og der var jeg meget, så jeg vidste ikke Jeg har ikke prøvet at snakke med en borger med demens på den måde og så sagde min vejleder jeg sku gøre det. Efter en uge snakkede vi om hvordan jeg så havde oplevet det her ABC"	52
	"Jeg kan godt lide Det var så konkret og hun kommer med nogen ting man kan gøre Så det egentlig bare er lige at samle nogle ting. I den her kasse. Og ja, Det er ikke Sådan ligesom ja hun gør det Sådan helt nær hvad vi kunne gøre ja"	53
Undervisning/didaktik	Videoer "Altså Det var meget rart man kunne se hvordan de reagerede. For eksempel fordi hvis der står at det er en der er udadreagerende. Men Det kan være på mange måder, men måske man godt kunne have brugt noget tekst med noget livshistorie med"	49
	"Men det kan jo være et scenarie fra praksis Ikke. Der ved man ikke hvad man kommer ud til"	49
	ABC:demens "Når man kan tage det lidt i sit eget tempo og Sådan og Sådan har brug for pause. Men Jeg synes også Det var godt der var de der spørgsmål til sidst vi kunne følge op på Sådan ikke for at blive testet, men for ligesom	50

	at For hvad har jeg fået ud af det her? Jeg kan se, at Jeg faktisk har fået noget med mig. Jeg kan faktisk huske de ting der så lige kommer om demens. Spørgsmålet var også meget oplagt, men Jeg synes Det var en god måde at gøre det på” Livshistorie: ”Hvis at Det er svært, om sagt har fået stablet en samtale på benene, så kan de bruge det til det. Ja ja jamen jeg tænkte også og og få unge mennesker til at tage billeder af familien og få dem til at lave Sådan en en livshistorie. Til og med den demensramte. Det ville jo være oplagt altså vi kan jo noget med medier. så det ville jo være godt at få brugt. Ressourcerne på den måde. Også fordi jamen så har man en meningsfuld aktivitet sammen” Tom Kitwood: Jamen jeg jeg tænker jo altså for borgere med demens. Så handler det jo rigtig meget om heroppe, hvordan Det rigtige kan være godt, og når man bruger den livshistorie, så så er det bare livsglæde. Livskvalitet i det øjeblik det giver. Dokumentar: ”Det er jo egentlig også til filmen, der Jeg synes det de var så gode til. Det var at de var gode til ikke at optrappe konflikter. Men netop og og afværge den. Det er egentlig bare at gå gå med mennesket og så ligesom anerkende dem i deres ord og deres frustrationer. Mange gange de mennesker vi sådan nogle gange møder har nået en spids. Mange går mere op i aftalen, ikke. I stedet for ligeså så det var virkelig flot at se det samspil de havde der og den professionalisme de hjælper de havde der var en Ja, Der er jo rigtig meget professionel omsorg” Sansestuen: ”finde noget passende til hvad de kan, altså. For eksempel at lægge et pudebetræk sammen eller Sådan noget” ”Jeg vil også sige få flere meningsfulde aktiviteter end i hverdagen. Ja og inkluderer borgeren noget mere i stedet for bare at gøre ting” Demenskonsulentens medbragte aktiviteter ”Livshistorie og kommunikation med den demensramte. Aktiviteter såsom de ting, der nu ligger deroppe Reminiscens/ livshistorie: ”Jeg tror særligt det tager med mig er lidt med reminiscensmetoder. Det der med at man kan få dem til at sige nogle ting, hvis man spørger dem direkte, men så kan de måske ikke altså Sådan så meget men lige fortælle noget om hvor meget vi kan gøre altså der. Jeg har fået lidt mere fokus på altså Sådan. Ja Det var mig det kan gøre noget, bare at give dem noget i hænderne, som nævnt mange gange allerede”	53 54 54 54 54 55 55

Delkonklusion Århus; Eleverne udtrykker, at de har fået en forståelse for hvordan man tydeligere kommunikerer med borgere ramt af demens og deres pårørende og kan forholde sig til dette i deres rolle som professionelle omsorgsgivere. De reflekterede over hvad de selv havde oplevet i forløbet og hvordan de kunne bruge dette i deres kommende job som omsorgsgiver.

De udtrykker at teknologiorienteret undervisning kombineret med sanseorienteret undervisning har bibragt dem redskaber til deres fremtidige arbejde. Dokumentarerne og ABC-modulerne bibragte dem en grundlæggende viden om demens og sygdommenes udfordringer også for pårørende. Den gamle By og sansestuen brugte de som tydelige eksempler i deres fremlæggelser til reminiscens.

Besøget af demenskoordinatoren fremmede praksisnærheden og gav dem et billede af vigtigheden af sansestimulation i dagligdagen. Eleverne reflekterede over, at de oplevede at de havde fået redskaber til at øge borgernes livskvalitet igennem både praksisnær undervisning og kunne se deres faglige udbytte af forløbet.

Konklusion

Problemformulering er;

Hvordan kan underviserne igennem et teknologibaseret og sanseorienteret undervisningsforløb formidle demens praksisnært til social- og sundhedsassistent elever?

Underviserne har med blik på de elever de skulle have til forløbet konstrueret en aktive forløb ud fra de samme læringsmål. Med indblik i klassen sammensætning har de lavet en didaktik til lige den klasse de skulle undervise i i henholdsvis Silkeborg og Århus.

Teknologiorienteret:

Brugen af ABC-modulerne gav eleverne mulighed for i eget tempo at opnå generel viden om demens, en viden de skal bruge i deres næste oplæringsperiode.

Brugen af dokumentarer i undervisningen gav eleverne mulighed for at se demenssygdommen fra den rantes synspunkt og fra de pårørendes synspunkt. Dokumentarerne var ikke de samme i de to forløb men

indholdet var. Eleverne blev berørte af dem og nogen af eleverne så dem endda to gange, da de havde gjort et stort indtryk på dem.

De fire videoer med fire borgere ramt af hver sin form for demens skulle de bruge i deres fremlæggelser for klassen. De fik vist hvordan de kunne anvende deres teori om personcentreret omsorg og kommunikation i en lille videosekvens bakket op af et mundtligt oplæg. Her anvendte de både reminiscens, indtryk fra den Gamle By og sansestuens samlede muligheder til at øge borgerens livskvalitet.

I Silkeborg fik eleverne mulighed for at opleve hvordan det var at være demens ramt i demenssimulatoren og den gjorde et stort indtryk på dem. De gav udtryk for at de var blevet kede af det, frustrerede, vrede, alle følelser som de vil kunne møde i praksis og som de skal kunne rumme at den syge har. Den følelse vil de kunne tage med sig og omsætte til empatisk kommunikation med dem der er ramt af demens og deres pårørende.

Sanseorienteret:

Brug af sanseorienteret undervisning så som; den gamle By i Århus og sansestuen og reminiscens gik igen i begge forløb. Der var enighed om at bruge disse didaktiske greb, begge undervisere havde brugt den Gamle By før og sansestuen og reminiscenskasserne i sansestuen kunne begge undervisere se relevans af. Det kunne deres elever også. Kjeld Fredens læren med kroppen forrest har her givet eleverne mulighed for at kombinere det kropsligt lærte med den teori der gør dem til omsorgsprofessionelle.

Den Gamle By levendegjorde tidsalderen 1950 og 1970 for eleverne og gav dem igennem den sanselige oplevelse et unikt indblik i tiden de ældre demensramte er hjemmevante i. Her fik de lov til at røre og reflektere over hvad de så og oplevede.

Sansestuen gav eleverne et blik for hvad sansestimulering kan gøre for en dement ramt borger, de fik prøvet de sansestimulerende muligheder i stuerne af på egen krop og blev bevidste om at det er vigtigt at kende borgeren og dennes kropssprog for at kunne se om den genstand eller dyne eller lyset gør noget godt for borgeren.

Reminiscensen hvor borgerens livshistorie kommer til live igennem genstande, blev en sanselig oplevelse igennem sansestuens reminiscenskasser i begge undervisningsforløb. Eleverne fik et indblik i hvor vigtigt den gode sanseorienterede oplevelse er for borgerens livskvalitet.

I Århus kom der besøg af en demenskoordinator der viste sine kasser og andre forløb frem som hun havde udarbejdet. Denne dag var eleverne i Århus meget optaget af og reflekterede meget over de muligheder for personcentret omsorg der er tilstede i reminiscensen.

Velfærdsteknologisk prøvede eleverne senge, stole af der kan fremme eller dæmpe sanseindtryk i sansestuerne. De oplevede hvad lys og lyd og billeder kan bibringe.

Igennem observationer fik jeg et indblik i hvad eleverne har fået at vide om demens som sygdom og hvordan kommunikation med den demensramte kan forbedres, hvordan man skaber en relation og fremmer livskvalitet for borgeren. Observationerne gjorde det muligt for mig at følge eleverne og se deres forståelse af emnet vokse.

Klasserne var meget forskellige, i Silkeborg var det en lille klasse med et højt niveau af samtale med underviseren så vel som med hinanden. De vænnede sig hurtigt til at jeg var i klassen måske også fordi jeg kendte dem fra tidligere undervisningsforløb. Selvom lokalet var koldt kunne bevægelse i undervisningen holde dem i gang hele dagen.

Århus klassen sat i et lokale ved siden af kantinen og der var meget lydt og igennem tydelig klasseledelse opnåede underviseren en rolig måske endda stille klasse. Om den manglende fortrolighed med mig i klassen var medvirkende til dette ved jeg ikke, men det er en mulighed. Eleverne virkede trygge ved klasseundervisning og dette havde underviseren set og planlagt sin undervisning efter.

Interviewet med underviserne gav mig et stort indblik i den store viden om didaktik og vores elevgrupper der findes i vores organisation om klasseledelse, undervisningsdifferentiering, udvikling af forløb, menneskesyn, faglighed, og teoretisk fundament for at være underviser på SOSU Østjylland.

De viste mig stor tillid ved at tage mig med ind i klasserummet og lade mig observere ny undervisning. Det har været et privilegie at opleve hvordan andre underviser og håndtere klasseledelse samtidig med at de skal håndtere alt det der sker udenom selve undervisningen

Efter forløbene interviewede jeg eleverne i grupper, for at opnå en større diversitet i svarene og give dem en form for tryghed i gruppen. Ved at lægge billederne frem fra de forskellige dele af forløbet gennemgik vi hvad de havde fundet væsentligt at huske om forløbets enheder samt en form for forståelse af hvad de havde opnået af viden om demens sanset og oplevet igennem dagene. Eleverne var åbne og reflekterede både over deres egen læring og hvad de kunne tage med i praksis. Helt i Deweys ånd viste de at de igennem en kæde af begivenheder og læringsmoduler har udviklet ny viden og har kunnet omsætte denne nye viden til kompetencer de kan bruge i deres kommende omsorgskarriere.

Ved brug af forskellige didaktiske virkemidler i undervisningen opnåede underviserne indenfor samme fagmål at få elevernes fokus på at pege i to gode retninger. Ved at bruge demenssimulatoren i det ene

forløb blev elevernes fremlæggelser mere empatiske overfor den demensramte borger og dennes behov, hvor besøget af en demenskonsulent i det andet forløb påvirkede elevernes udsagn i interviewet i forhold til at se borgerens livskvalitet og de pårørendes rolle som det vigtigste.

Som jeg ser det, ud fra det ovenstående enkeltdele, har begge undervisere vist at man godt kan formidle demens praksisnært igennem et enaktivt forløb der er både teknologibaseret og sanseorienteret til Social- og Sundhedsassistent eleverne. Jeg oplevede at det var fremmede for elevernes abduktive læring at underviserne havde kombineret enkelthederne for at give dem så bredt et billede af sygdommens og dens tegn, foruden at udstyre dem med redskaber kommunikativt, teoretisk og menneskeligt til at kunne arbejde med borgerne på en etisk måde med blik på borgerens ressourcer og begrænsninger, til fremme af livsglæden og livskvaliteten igennem meningsfulde aktiviteter for den demensramte og de pårørende. Det 21. århundredes kompetencer er komme i spil igennem elevernes samarbejde om at konstruere viden akkommodativt og med dialogen at finde frem til den bedste løsning for borgeren.

Igennem praksisbaseret, situeret læring har eleverne opnået ny viden som de har vist at de kan reflektere over igennem en kæde af undring og nye spørgsmål. Eleverne nysgerrighed er blevet transformeret til akkommodation. De har opnået et overblik over sygdommene demens og en forståelse for deres rolle som omsorgsprofessionelle.

Dette projekt har vist at det er muligt at lave undervisning der er engagerende og indeholder elementer der er sanseorienteret og teknologiorienteret og som kan holde elevernes interesse fanget om et sammensat og svært håndterligt emne. Denne viden vi nu er i besiddelse af kan vi bruge til at fremme vores uddannelsers mange facetter og tiltrække flere elever.

Refleksion

Det kunne være spændende at interviewe både undervisere og elever nu hvor forløbet er kommet lidt på afstand for at høre hvad de bringer med sig som det vigtigste. Få at vide hvilke elementer der skal bruges mere tid på at udvikle og gennemgås grundigere og hvilke andre der skal fravælges til næste gang. Det

professionelle læringsfællesskab kunne også udbygges i SOSU Østjylland, her kunne det Pædagogiske Råd sammen med ledelsen diskutere hvordan det kan lade sig gøre tidsmæssigt i teams og på tværs af afdelingerne at få plads i skemaerne til at planlægge undervisning på langt sigt. Det vil være tid der er blevet givet godt ud i den anden ende hvis det giver underviserne mulighed for at fremme forståelsen for progressionen i uddannelserne, både for os selv og for eleverne.